

Kalandozás és borzongás a horrorfilmek világában

Pintér Edina

Kulturális mediáció MSc

YEDAD5

Tartalomjegyzék

1.	Bevezetés.....	2
2.	A posztmodern irányzat.....	4
	2.1. A posztmodern filozofálás.....	4
	2.2. A posztmodern szociológia	6
	2.3. Posztmodern modernitás a kockázati társadalomban.....	6
	2.4. A posztmodern film	7
	2.5. A posztmodern horrorfilm	7
3.	A horrorfilmek.....	8
	3.1. A horror műfajának meghatározása.....	8
	3.2. A horrorfilm meghatározása	11
	3.3. A család, mint a horrorfilmek egyik központi témája	13
	3.4. Agresszió és sorozatgyilkosság, mint a horrorfilmek egyik jellegzetessége.....	13
4.	A kutatási minta színtere, a minta bemutatása, vizsgálati módszerei, eszközei.....	15
	4.1. A kutatási minta színtere	15
	4.2. A kutatási minta bemutatása.....	15
	4.3. A kutatási vizsgálat módszerei, eszközei.....	17
5.	A kutatás eredményei a hipotézisek tükrében	20
6.	Összefoglalás.....	32
7.	Felhasznált irodalom	35
8.	Ábrajegyzék	36
9.	Mellékletek.....	37
	9.1 Kérdőív	37
	9.2 Interjú	40

1. Bevezetés

Dolgozatom témája abszolút személyes indíttatású. A horrorfilmek világa gyermekkorom óta rabul ejtett, azóta sem szabadultam tőlük. Emlékszem, amikor 6 éves koromban már a Predátor című film közben borzongtam. Ami ugyan nem kifejezetten horrorfilm, de megjelenik benne a kitalált lény, valamint a rettegés érzése. Szabadidőmben gyakran nézem ezeket a típusú filmeket, teljesen kikapcsolnak, szinte más tudatállapotban vagyok abban a 1,5-2 órában. Amióta létezik mozifilm, azóta horrorfilm is létezik. A horror, mint műfaj, speciális utat járt be. Az idők folyamán tartalma és minősége gyakran átalakult, ebből kiindulva a dolgozat egyik intenciója, hogy erre a változásra reflektáljon. Nevezhetjük a borzongás és a rémület műfajának, amelyben sok horrorfilm-rendező a személyes traumák azon aspektusát ragadják meg és mutatják be, amely a néző számára a legfelzaklatóbb és legrémisztőbb.

Az emberek amióta világ a világ, vágytak a mozi sötétjében rájuk leselkedő szörnyek látványára, ősi félelmeik vetültek ki a mozivászatra. Következésképp kutatásom célja, hogy megvizsgáljam azt, hogy a horrorfilmeket befogadók értékítéletét, választását milyen okok, kontextusok befolyásolják, illetve a horrorfilmek hatásmechanizmusára való reflexiók elemzését is fontosnak tartom. A horrorfilmek egzisztenciális mélységének, drámaiságának a megjelenítését is igyekszem érzékeltetni. Kutatásomban egyrészt az írásbeli kikérdezés módszerét alkalmaztam kérdőíves technikával, másrészt az interjú módszerét felhasználva az első magyar horrorfilm, a Post Mortem rendezőjével, Bergendy Péterrel volt szerencsém egy színes és tartalmas interjút készíteni.

Horrorfilmekkel foglalkozó szakirodalom korlátozott számban fellelhető. Ezért igyekszem a saját kutatásomban kapott eredményekre hagyatkozni, saját gondolataim vonalán haladni, így levonni következtetéseket. Dr. Majoros Pál: A kutatómódszertan alapjai című könyvében azt olvastam, hogy egy dolgozat tartalmi sikerességét nagy mértékben meghatározza a dolgozat eredetisége. Az eredetiség önállóságot is takar, melyet a saját kutatással és interjúval igyekszem megvalósítani. Számomra most ez a legfontosabb, ezt tartom szem előtt, miközben elkészítem. Igyekszem újszerűt alkotni egy olyan témában, mely sokakban - tapasztalatom szerint - ellenállást vált ki.

Dolgozatom első részében a posztmodern jelenségről írok. A második részben a horrorfilmekre fókuszálok, a harmadik részben kutatási mintámat (módszerét, színterét, eszközeit) mutatom be, a legnagyobb hangsúlyt pedig az utolsó blokkban a kutatásom eredményeire fektetem, a hipotéziseimet támasztom alá vagy cáfolom meg. A fentiekre tekintettel a hipotéziseimet az alábbiakban fogalmazom meg:

H1. hipotézisemben feltételeztem, hogy a 30 év alatti korosztály csupán szabadidőtöltés céljából nézi a „véres-kaszabolós” és a pszicho-horror típusú filmeket, viszont úgy gondolom, hogy az ízlésük és az indíttatásuk az életkoruk előrehaladtával (30 év felett) változik. Vagyis fontosabb szemponttá válik a mögöttes tartalom, a film mondanivalója.

H2 hipotézisemben azt feltételezem, hogy a horrorfilm nézők nagy része kiegyensúlyozottnak és nyugodtnak vallja magát, ám általánosságban agresszívnek tartja e műfaj kedvelőit, ugyanis - úgy vélik - a horrorfilm negatívan formálhatja a személyiséget.

H3 hipotézisemben, arról alkottam véleményt, hogy akik valamilyen negatív élmény hatására kezdtek horrorfilmet nézni, nagy bizonyossággal mentőövként szolgált egy-egy film megnézése, vagyis segített a trauma feldolgozásában.

2. A posztmodern irányzat

A posztmodern szó már 1870-től felmerül szórványosan a különböző társadalomtudományi és művészeti ágakban, többen más-más időpontokra teszik ennek kezdetét. A posztmodern kialakulása lényegében korszakváltozás, modernből alakult ki. Ahogy Pethő Bertalan könyvében olvasom, „a posztmodern korszak beköszöntét abban ismerjük fel, hogy egyedi átélésben érez és jön rá az ember az irdatlanná növekvő, létbetöltő civilizátumra”¹ Sokféleképpen értelmezhető. Felfogható egyfajta attitűdként, hangulatként, világszemléletként, de értelmezhető egyfajta pózként, mely iróniával, paródiával, játékosággal és az elfogadott elutasításával jellemezhető. A jelenre koncentrál. Jellemzi a fejlődés hiánya, a tudomány művésziessége, a tudás határtalansága, az általánosítás korlátai, az általános törvényszerűségének hiánya, a rendetlenség, az irracionális és a szenvedélyes részvétel. A fikcióra épít az igazság helyett.²

2.1. A posztmodern filozofálás

A posztmodern nemcsak bizonyos valóságos jelenségekre, illetve valamilyen társadalmi állapotra vonatkozik, hanem egy új filozófiai és tudományos gondolatrendszerre is, amely megkísérli fogalmilag megragadni az új társadalmi állapotokat.

A posztmodern Amerikából Európába „vizsontimportálva” vált filozófiai kérdéssé, valamint az irodalom, a művészetek, a tudomány, az építészet, az életfelfogás és az életvitel korszakos problémájává. A XX. században Európában elég súlyos volt a válság ahhoz, hogy a filozófusok új világértelmezést keressenek. Ekkor nem csak megkérdőjelezték a felvilágosodáshoz tartozó elveket, hanem egyenesen a racionalitást fogták fel gonoszként. Szükségszerű volt új utat, új célokat, új „mentőövet” keresni a túlélés érdekében.

Ha magyar viszonylatban szeretnék egy meghatározó gondolkodót kiemelni, akkor egyértelműen Heller Ágnes munkássága az, ami tökéletes kiindulási alap. Fő célja, hogy nyelvet találjon a gondolkodás számára. Filozófiájának valamennyi korszakában egyik jellemző sajátossága, hogy olyan valóságok fennállása mellett kötelezi el magát – legyen szó a szocializmus vagy a liberális modernitás világáról –, amelyeket csak e valóságon bizonyos módon túllépve tart legitimálhatónak.

¹ Pethő Bertalan: A posztmodern, Platon Kiadó, Budapest, 1996. 19. oldal

² <https://core.ac.uk/download/pdf/19904465.pdf> (Mitev Ariel – Horváth Dóra: A posztmodern marketing rózsaszirmai) (2024.01.13.)

Gondolkodása ebben az értelemben áll vitában minden realizmussal és idealizmussal. Azaz kiteszi magát a legtöbb lehetséges kritikának.

Heller azért vált jelentős gondolkodóvá, mert saját korának lényegi kérdései fordították a filozófia felé. E kérdésekre választ keresni, ebben áll a feladat és a lecke, amely a modernitás kora minden filozófusának feladatott. Filozófiájának történetét elbeszélve Heller többször hangsúlyozza, hogy tulajdonképpen mindig csak egyetlen könyvet írt: a modernitás elméletét. Minden jelentős előde és kortársa a modernség kialakulására fókuszált. Ő azonban elődeitől eltérően megalkotta modernitáselméletét. A posztmodern fogalmán nem egy korszakot, hanem egy új látásmódot ért: eltűnt az egyetemes haladás horizontja, elhelyezkedünk a jelen pályaudvarán.³

Dolgozatom egyik alappillére a posztmodern világnézet. Két neves külföldi filozófust mindenképp meg kell említenem, akik meghatározták e világnézet kialakulását. Az egyikük Jacques Derrida, akinek egyik legfontosabb fogalma az elkülönböződés (différance- szándékos betűcserével), mellyel a dolgok különbségükben történő megjelenését érzékelteti, valamint a kiegészítés (suppléer), amely a dolgok különbözőségéből eredő hiányra vonatkozik. Az ember hiányaiból építkező lény, aki a folyton mozgásban lévő különbségek alapján fedezi fel a dolgok értelmét, ennek során pedig újabb és újabb kiegészítésre szoruló hiány keletkezik: nincs végső értelem, csak az interpretáció előrehaladása.⁴ Tehát a pluralisztikus világnézetet képviseli, vagyis minden attól függ, milyen szemszögből nézzük, milyen kontextusban vizsgáljuk. Az ő nézetével egyetért az erősen „nyelv szemléletű” gondolkodó, Jean-Francois Lyotard is. Hangsúlyozza, hogy a tudásnak nem a végérvényes, rögzített vonásait kell keresni, hanem az állandó változások pozitív hatására kell koncentrálni, hiszen „meghökkenítő felgyorsulás” tanúi vagyunk.⁵ A dolgoknak tehát nincs valódi jelentésük, csupán az emberi szubjektum által meghatározott értelemről beszélhetünk. A világ kizárólagos, abszolút módon való értelmezhetősége, azaz az abszolút igazság léte megkérdőjeleződik.⁶ Ismét a pluralisztikus világnézet nyer megerősítést.

³ Sziklai László: Heller Ágnes valódi élettörténete, Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 2009, 167. oldal

⁴ https://www.tyotex.hu/author/1107/derrida_jacques (2024.03.30.)

⁵ Lyotard: Mi a posztmodern? fordította Angyalosi Gergely, *Nagyvilág*, 1988, 425. oldal

⁶ Cseri Kinga: Találkozások dialógus, Műhely Kulturális Folyóirat, 2020, 4. szám, 7-10. oldal

2.2. A posztmodern szociológia

Most már nagyjából tudjuk, hogy a posztmodern filozófia miben látta a nehézségeket és miféle kiugrási lehetőségeket látott a világban. A szociológia területe is foglalkozik a posztmodernnel, ezen belül leginkább a nyelvelmélettel, szöveggel. Némi hasonlóság felfedezhető a posztmodern filozófia és szociológia között.

Dolgozatomban csak érintőlegesen foglalkozom ezzel, de mindenképpen említést teszek róla, hiszen véleményem szerint alappillérei a posztmodernségnek.

Szociológiai értelemben a posztmodern valóságos állapotot jelöl, mely a társadalom különböző területein (művészet, tudomány, gazdaság, politika, család, szociális egyenlőtlenség) figyelhető meg. Mint fogalmat a modern fogalmával szembenállóként kell értelmezni. A poszt előtag jelzi, hogy időben a modern utáni, tárgyát tekintve pedig azon túlra utal.⁷

Egy amerikai szociológus, Richard Harvey Brown törekedett arra, hogy egy új posztmodern szociológiai elméletet dolgozzon ki. Ő a nyelvelmélet oldaláról közelíti meg a szociológiát. Meglátása 3 pontban foglalható össze. Véleménye szerint a társadalom narratív szövegek hálózata. A narratív szövegek hálózatát olvasni kell, ez az olvasás a társadalomtudományok feladata, illetve amennyiben ez hozzájárul a polgárok felvilágosításához, a felszabadító civil diskurzus kovászává válhat.⁸ Vagyis a narratív szöveg a kulcs az új életszemlélet kialakulásához.

2.3. Posztmodern modernitás a kockázati társadalomban

A posztmodern korszakra jellemző, hogy fellazul az egész napos munka normája, felmerül a rövidebb és rugalmasabb munkaidő, a munkaszerződések megkötöttese. Ezzel egyidőben megjelenik a munkanélküliség is. A dolgozók az eddigiekhez képest magasabb jövedelemre tesznek szert, mely az életszínvonal általános emelkedésével jár. A nők egyre inkább megjelennek a foglalkoztatási rendszerben. Növekszik a válások száma. Az élet minden területén (családban, munkahelyen, politikában) kirobban a nemek harca. A házasság fogalma némileg átalakul, sokan távházasságban élnek, mások sorházasságban (váltakozó partnerekkel). Növekszik a házasságon kívüli életközösségek száma: sok az agglegény, a gyermekét egyedül nevelő nő és azonos neműek közötti partnerkapcsolat.

⁷ Szociológiaelmélet (szerkesztette: Julius Morel), Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 273. oldal

⁸ Szociológiaelmélet (szerkesztette: Julius Morel), Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 273. oldal

A tudományos világ eddig megrendíthetetlennek hitt összefüggései is megkérdőjeleződnek. Ez pedig a tudomány tekintélyének hanyatlásához vezet.

A világ valahogy arra tendál, hogy egyre inkább eldobja, de legalábbis nagy mértékben fellazítsa a kötöttségeket az élet számtalan területén.

2.4. A posztmodern film

Mivel a dolgozatom témája a horrorfilm, a posztmodern kori filmekről is ejtek néhány szót. Számomra tökéletesen megfogalmazza Gilles Deleuze posztmodern francia filozófus az ezzel kapcsolatos nézetét. Meglátása szerint a film elsődleges feladata, hogy sarkalljon bennünket gondolkodásra, ne pusztán szórakoztasson. Az idő-kép Film 2. című művében kifejti, hogy a posztmodern filmek már nem szenzomotorosak. Ez pedig párhuzamban áll az ember és a világ közötti szakadással.⁹ Jellemzően ekkor már használják az animálást. Fontos a mozgóképben, a filmekben a mozgás, a vágás, a közeledés, a távolodás. Összegezve elmondhatjuk, hogy az újabb eszmék a filmkészítés világában is új utakat nyitottak meg a filmkészítők számára. Fontos volt, hogy valami merőben mással rukkoljanak el, meghökkentsék a közönséget és mindenképp szembe szálljanak az eddig jól bevált gyakorlattal. A következő fejezetben mutatom be a részletesen a horror műfajt, azonban úgy vélem, ezen a ponton szükségeszerű néhány szót ejteni a posztmodern filmekben belül a posztmodern horrorfilmekről.

2.5. A posztmodern horrorfilm

A posztmodernség lényegét röviden akként határozhatjuk meg, hogy a világban nincs egységes nézet, mindent többféleképpen értelmezhetünk. Mindenkinek mást és mást jelent. Isabel Pinedo amerikai professzor egy cikke a kortárs horrorfilm posztmodern elemeit veszi latba, mely alapján a posztmodern horrorfilm jegyeit nagyszerűen foglalja össze. Szerinte stílusjegyek alapján tökéletesen elkülönül a klasszikus horror a posztmodern horrortól.¹⁰ Álláspontja szerint a posztmodern horror megkérdőjelezi a racionalitás érvényességét, elutasítja a narratív lezárást, felelős a félelem érzésének kialakulásában. A horror a mindennapi életünkbe tör be, agresszió, borzongás és félelem formájában. A posztmodern horrorfilm egy-egy jellemzője az összes többivel kontextusban működik és fejt ki hatását a nézőre.

⁹ Deleuze, Gilles: Az idő-kép, Film 2, Palatinus Kiadó, 2008, 204. oldal

¹⁰https://www.academia.edu/1618493/Recreational_Terror_Postmodern_Elements_of_the_Contemporary_Horror_Film (2024. 03. 30.)

3. A horrorfilmek

3.1. A horror műfajának meghatározása

A horrorfilmek iránti motiváció lehetséges okai közül az egyik számomra legfontosabb, hogy egy pillanat alatt másik dimenzióba kerülünk. Teljesen kikapcsolunk. Néhány órára elfelejtjük mindennapi problémáinkat. Átadhatjuk magunkat legelnyomottabb érzéseinknek, borzonghatunk, izgulhatunk és várhatjuk, mikor csap le a kísértet, a szörny vagy a gyilkos... Miután felfordult a gyomrunk is. Arra kényszerít bennünket, hogy szembenézzünk az ismeretlennel. A jó horrorfilmek általában jól kidolgozott karakterekkel rendelkeznek, akikkel a nézők könnyen azonosulhatnak. Az együttérzés és az azonosulás lehetővé teszi a nézők számára, hogy mélyebben éljék át a karakterekkel való szoros kapcsolatot. Amikor veszélybe kerülnek vagy borzalmas dolgok történnek velük, a nézők is részesei lesznek az élménynek. Sokszor a szórakozáson túl segít jobban megérteni, hogy melyek az életünket meghatározó tabuk és igazi félelmek. Kicsit olyan ez, mint egy bátorságpróba. Ha véget ér, akkor pedig megnyugszunk.

A rémtörténetek régóta velünk vannak, szükségünk van rájuk, hogy felkészítsenek a valódi helyzetekre a való életben. Gondoljunk csak egyszerűen a mesékre. Korábbi, gyermekkönyvtáros tanulmányaimból tudom, hogy a Grimm meséknek abszolút van a felnőtt létre felkészítő vonulata. A Piroska és a farkas például a kislányokat készíti fel a menstruációra. Ha jól belegondolunk, a filmtörténet során a horrorok számtalan témát szolgáltatnak félelmeink tárgyául. A lélekre ható filmek pedig mindig is népszerűek voltak. Az egyre magasabbra szökő ingerküszöbünkre pedig egyre szélsőségesebb módon próbálnak hatással lenni a mai napig a horrorfilm készítőik.

Gyermekkorom óta horror rajongó vagyok és korábban is sokat gondolkodtam azon, vajon miért. Hiszen alapvetően nyugodt természetű vagyok és egyáltalán nem szeretem az erőszakot. Ha józan ésszel belegondolok, ez elég nagy ellentmondás. Ez a dolgozat remek alkalom arra, hogy saját magammal együtt a többi horrorrajongó habitusát is elemezzem.

Ezen felbuzdulva ráleltem Dr. Glenn D. Walter amerikai pszichológus egyik tanulmányára, melyben tudományos magyarázatot ad a horror iránt érzett pszichológiai vonzalomra.¹¹ Három tényezővel indokolja a horrorfilmek vonzerejét.

¹¹ <https://www.filmtekeres.hu/magazin/a-horror-lelektana> (2024.02.07.)

Az első tényező a feszültség, amit a rejtély, a kétség, az erőszak, a rettegés vagy a sokk alakíthat ki. Ezek alapvető elemei a horrornak. A második tényező a relevancia. A nézettség érdekében a horrorfilmnek relevánsnak kell lennie a potenciális fogyasztók számára. Ez a relevancia lehet univerzális: például a haláltól vagy az ismeretlentől való félelem egyetemes érzése, vagy kulturális reflexió társadalmi kérdésekről. A nézők az ábrázolt társadalmi csoportok alapján is relevánsnak találhatják a filmet: számtalan horrorfilm szereplői tinédzserek. Végül, fontos a személyes érintettség is: akár olyan módon, hogy azonosulunk a főszereplővel vagy elítéljük az ellenfeleket vagy az áldozatok elpusztításával nem értünk egyet. A harmadik tényező meglepő lehet, mivel ez a valóságérthetőség. A mai horrorfilmek eleven képi világa ellenére tudjuk, hogy amit látunk, nem valóság.¹²

Egy magyar író, Murányi István könyvében egy más fajta megközelítésről olvastam, mely szintén teljesen logikus számomra. Szerinte kétféle magyarázat van arra, miért szeretjük a horrort. Az egyik szerint a vadászat (azaz ölés, kaland), a szex (testiség, nemiség, szülés) és a halottakkal való rituális érintkezés (borzalom, élőhalál) az a három motívumkör, melyek az emberi kultúra legrégebbi emlékeihez kapcsolódnak. Melyek a horror alappillérei. A másik lehetséges felvetés lényege, hogy ha a valóságban tapasztalt erőszak, bűnözés vagy a létbiztonság hiánya mindennapi élmény, akkor az egyéni és kollektív fantázia szívesen menekül az irracionális szférában zajló, szabályozott veszélyekkel teli világba. Így a kellemetlen élmények kellemessé válhatnak, ha az ölés, a pusztulás borzalmait -mivel csupán elképzelték- nem veszélyeztetik a nézőt.¹³ Tulajdonképpen akkor szeretünk rettegni, ha egyébként a hétköznapi életünkben nincs rá okunk, hogy bármitől is féljünk. Én a horrorfilm nézéssel töltött időt „legális rettegésnek” neveztem el.

Bergendy Péter filmrendezővel készített interjúmban elmondta, hogy egyértelműen kiderül a moziműsorok kínálatából, igazából háromféle filmet néznek szívesen: a horrort, a rajzfilmet és a Marvel-filmeket. Úgy véli, a halállal való megismerkedés és a traumák megélése egy „szórakoztató” műfaj, a mai ember számára kifejezetten. Amikor az emberben felszabadul a feszültség, az szórakoztató is egyben, jókat lehet nevetni egy-egy horrorfilmen. Miközben az egyes tanulmányokat, írásokat olvasom a horror témakörében, összegzem, hogy valóban összetett, kicsit behatárolhatatlan ez a műfaj.

¹² <https://www.filmtekeres.hu/magazin/a-horror-lelektana> (2024.02.07.)

¹³ Murányi István: A horrorfilm, mint szórakoztatástárgy, Kultúra és közösség, 1990, 17. évfolyam 1. szám, 79. oldal

Noel Carrol amerikai filozófus „A horror paradoxona” című tanulmányában részletesen kifejti például, hogy a horror alkotások által keltett érzelmek, a vonzás és taszítás különös keverékéből állnak össze.¹⁴ Vagyis ennek a kettőnek az ötvözte.

Eszerint az a tény, hogy vágyunk egy olyan jelenség látványára, ami félelmet, borzongást és undort kelt bennünk, és a való életben elkerülnénk, úgy oldható fel, hogy belátjuk, nemcsak maga a szörny vagy a gyilkos érdekel bennünket, hanem annak a története is. Vagyis a horrorhatáshoz nélkülözhetetlen a néző kíváncsisága. Ugyanezt érzem magamon is, miközben horrort nézek. Nyilvánvaló, hogy van valami kifejezetten vonzó a borzalmas dolgok bámulásában, különben nem néznénk őket. Vajon miért? Nagy valószínűséggel a borzalmak iránti rajongásnak valami egyszerű, evolúciósan kódolt, univerzálisabb és sokkal emberibb oka van. De mégis hogyan nyerheti el tetszésünket az, amit tulajdonképpen visszaszítót? Valószínűleg kíváncsiak vagyunk az ismeretlenre...

*„Egy jó horrorban mindig több van, mint pusztán borzalom és szörnyűség.”
(Bergendy Péter, saját interjú)*

Elgondolkodtató, hogy a horrorfilmeknek vajon mi lehet a legmeghatározóbb ismérve, tulajdonsága. Mi az az esszenciális elem, melyet mindenképp tartalmaznia kell ahhoz, hogy hatást érjen el a nézőnél? A látvány? A hanghatás? Esetleg a cselekmény? A Filmszem című filmtudományi online folyóiratban Kis Bálint kutatásából kiderül, hogy egyre több horrorfilmben a trauma a cselekmény egyik legfontosabb alkotóeleme. Vagyis a sokkolás. Egyre erősebb az igény a traumák horrorisztikus bemutatására. Műfaji szempontok és a nézői elvárások alapján elmondható, hogy a horrorfilmek hangulatának és történeteik felépülésének eleme a karakterek szenvedése, az, aki pedig ilyen filmet néz, mondhatni, el is várja ezt: egy jó horrorfilm ijesztő, ez pedig nem működik, ha a borzongás átélésére nincs lehetőség a karakterekkel való empatizáláson keresztül. A horrornak ezért igényesen kell bemutatnia a szereplőinek rémületét és szenvedését, amit nem csak a fizikai fájdalom – kínzás, bántalmazás –, hanem a hosszútávú pszichés gyötrelmek ábrázolásával is el tud érni. Nem csak a szörny mibenléte, hanem a szereplők lelkivilága is kulturálisan beágyazott és meghatározott tartalom, nem véletlen, hogy a horrorfilmeknek témája lett a traumatizáltság, a múltbeli eseményektől való szabadulás lehetetlensége, a családok széthullása, a depresszió, az öngyűlölet.¹⁵

¹⁴ Noel Carroll: A horror paradoxona, Metropolis Filmelméleti és Filmtörténeti Magazin, 2006/1. szám (<https://metropolis.org.hu/a-horror-paradoxona>) (2024.03.11.)

¹⁵ https://epa.oszk.hu/03500/03508/00043/pdf/EPA03508_filmszem_2021_03.pdf, 32-33. oldal (2024.03.11.)

A saját interjúból kiderült, hogy Bergendy Péter filmrendező álláspontja is ezt a nézetet erősíti:

„Traumatikus élményeket is újra élhetünk filmezés közben, ez pedig segít feloldani esetleges régebbi problémákat. Ne felejtsük el megemlíteni a halál feldolgozásának lehetőségét. Egyfajta terápiás jellege is lehet. Halál művészetének is nevezhetjük. Halálfélelem feldolgozását segítheti.”
(Bergendy Péter; saját interjú)

3.2. A horrorfilm meghatározása

Amióta létezik film, létezik horrorfilm is. Mondhatnánk, hogy a horrorfilm egyidős az emberiséggel, de ez nem teljesen igaz. A legősibb mítoszokban, az írott történelem kezdetén született legrégebbi történetekben is olvashatunk vérfagyasztó, borzongató dolgokat, ám ne feledjük: korántsem biztos, hogy az évszázadokkal, évezredekkel ezelőtt élt emberek is ugyanazt élték át a történetek hallatán, mint mi a XXI. század elején. A horror, mint műfaj, speciális utat járt be. Az idők folyamán tartalma és minősége gyakran átalakult. Ami horror volt egykor, az nem biztos, hogy horror ma. S fordítva is igaz: a mai horror lehet, hogy régen egyáltalán nem volt az.¹⁶ A horrorfilm meghatározása alapvetően azért nehéz, mert nincs elfogadható és elismert filmtipológia. A hosszan sorolható műfaji kavalkádban (vámpírfilm, drakulafilm, rémfilm, katasztrófafilm, thriller stb.) a rendszerteremtés majdhogynem lehetetlen.¹⁷ Az 1973-ban készített Az ördögűző¹⁸ című film kirobbanó sikere után következett be az, hogy a szociológia is a horror műfaj felé fordul. E film hatalmas sikerének titka, hogy szocio- és pszichohorrorként is működik, hiszen az amerikai polgár egyrészt megláthatta benne a felbomlásnak indult társadalmának tükrét, másrészt felfedezhette az őt személy szerint érintő legbelül kínzó kérdéseket.¹⁹ Így érték el zseniálisan a dupla hatást a nézőben.

Mint az bővebben kifejtettem az előző fejezetben, a horror, mint az elsőszámú agresszív műfaj, a félelem és a szorongás érzését kelti a nézőben. Az ilyen típusú filmek célja mindemellett az, hogy gyanakvóvá tegye a nézőt.

¹⁶ Benedek Szabolcs: Betevő horrorunk, Fordulópont, 2004, 3. szám, 105. oldal

¹⁷ Murányi István: A horrorfilm, mint szórakoztatástárgy, Kultúra és közösség, 1990, 17. évfolyam 1. szám, 78. oldal.

¹⁸ Az ördögűző, 1973, rendezte: William Friedkin

¹⁹ Pápai Zsolt: Tetemrehívás, Filmvilág, 2001. 8. szám, 31. oldal

Stachó László és Molnár Bálint Médiaerőszak: tények és mítoszok című cikkében Császi Lajos szociológus gondolata mellett érvel, miszerint a horrorban a krimikre jellemző viszonylagos bizonyosságot folyamatos bizonytalanság és lezáratlanság váltja fel.²⁰ Minden horror mélyén ott van a változástól, az ismeretlentől való félelem. De minden horror mélyén egyúttal ott van a remény is. Ahogyan Bálint Mihály írja „A borzongások és regressziók világa” című könyvében, minden thriller magában foglalja a biztonság elhagyását, de egyben a biztonságba való visszatérést is.²¹ És ez nagyon fontos. Biztonságban retteghetünk. Nálam valamiféle lelki megnyugvást eredményez, ha horrort nézek. Mert az efféle izgalmak és borzalmak után végtére is normálisnak érzem magam. Rádöbbenek, hogy milyen sok embernek született, ám deviáns magatartást produkáló „lény” él körülöttünk...

Az 1980-as évektől egy sajátos típusa terjedt el a horrorfilmeknek: a tinédzserhorror, amikor is magukra maradt fiataloknak kell szembe szállniuk a gyilkossal vagy gyilkosokkal. Ilyen film például a Gyerekjáték²², a Rémálom az Elm²³ utcában vagy a Halloween²⁴. Nagyon érdekes és elgondolkodtató, amit Császi Lajos állít a tinédzserhorrorról: „Azért játszanak fontos szerepet célközönségük, a serdülők szocializációjában és életszerepeik elsajátításában, mert példákkal szolgálnak a fiatalok számára arról, miként kell harcolniuk a felnőtt társadalomba való beilleszkedésért, s hogyan kezeljék vágyaikat.”²⁵ Én ebből azt a következtetést vonom le, hogy egy jó tinédzserhorror segít a serdülőkori problémák megválaszolásában. Bergendy Péter interjúalanyom is hasonlóan vélekedik erről. Az interjúban elmondta, hogy számára Az ördögűző ilyen szempontból egy nagyszerű film, hiszen alapvető kamaszkori problémákat, kérdéseket boncolgat. Nemcsak a kamaszlányos szülők szokásos félelmeit testesíti meg, hanem igen látványos motívumokkal utal a nővé válás elemeire, elrettentően és undorkeltően ábrázolva őket.

Valóban, ha jobban belegondolunk, ezekben a típusú filmekben „gyerekek” felnőttekkel szállnak szembe, akikhez valamilyen szinte fel kell nőniük ahhoz, hogy esetlegesen „győzelmet arassanak”, vagyis életben maradjanak. Hogy ily módon lesznek a felnőtt társadalom tagjai? Lehetséges. A gondolatmenet logikusnak tűnik, bár kissé bizarr.

²⁰http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_04_tel/02_mediaeroszak/05.html (Stachó László-Molnár Bálint: Médiaerőszak: tények és mítoszok, Médiakutató)

²¹ Bálint Mihály: A borzongások és regressziók világa, Animula Egyesület, Budapest, 1997, 20. oldal

²² Gyerekjáték, 1988, rendezte: Tom Holland

²³ Rémálom az Elm utcában, 1984, rendezte: Wes Craven

²⁴ Halloween, 1978, rendezte: John Carpenter

²⁵http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_04_tel/02_mediaeroszak/05.html (Stachó László-Molnár Bálint: Médiaerőszak: tények és mítoszok, Médiakutató) (2024.03.11.)

3.4. A család, mint a horrorfilmek egyik központi témája

A Filmvilág című filmművészeti folyóiratban megjelent Varga Zoltán esszéje szerint manapság a rettenet forrását nem idegenhez kötik a horrorfilmek, hanem a „*családi tűzhely mellé költöztetik a borzalmat*”.²⁶ A Rémálom az Elm utcában és a Texasi láncfűrészben is családról szól a történet. Az utóbbiban számomra nagyon érdekes a gondolatmenet: a barbár kannibálcsalád nem csak válogatott kegyetlenkedései miatt extrém módon aberrált, a téboly abban is megmutatkozik, hogy a három fiútestvér közül a legidősebb átveszi a családanyai szerepet, és végig következetesen, ekként cselekszik. Ő főz a családra, seprűvel üti testvéreit, miközben leszidja, fegyelmezi őket, valamint a gyilkosságok elkövetésében nem vesz részt aktívan. Hogy az anyai szerep ezen háztartási és nevelési velejáróit, a feminin értékeket Hooper ehhez a durva és alattomos férfihez kapcsolja, azzal ugyanúgy sokkol, mint Sawyer család egyéb rémtetteivel. Vagyis nemcsak maga a film története és cselekménye aberrált, hanem az egyes szereplők családban betöltött szerepe is „felborult”, teljesen szokatlan, vagy inkább egyszerűen elmeháborodott.

Az igaz történeten alapuló filmek minden bizonnyal egyik legbiztosabb eleme a család. Ami -kutatásom alapján- népszerű a horrorfilmkedvelők körében. Válaszadóim 74%-a preferálja ezeket a típusú filmeket. Ez igen magas arány. Varga Zoltán írás bebizonyosodni látszik. Nem véletlenül a család az egyik központi téma a horrorfilmekben. Mert nagyon valóságos. Kézzelfogható. Mindennapi.

3.4. Agresszió és sorozatgyilkosság, mint a horrorfilmek egyik jellegzetessége

A horrorfilmekben gyakran jelennek meg sorozatgyilkosok. Tulajdonképpen Freddy Krueger²⁷, Bőrpofát²⁸ és Kampókezet²⁹ is annak tekintjük, hiszen jó néhány ember életét kioltották. És hogy miért lehettek ennyire népszerűek? Azért, mert a sorozatgyilkosoknak sikerül az, ami a halandók többségének nem: kiemelkednek a névtelenségből.³⁰ Bár kissé furán hangzik, de ha jól belegondolunk, a vámpírok és a farkasemberek is sorozatgyilkosok voltak.

²⁶ Varga Zoltán: Óh, irgalom anyja! Családi horror, Filmvilág, 2004. 3. szám, 32. oldal

²⁷ Rémálom az Elm utcában, 1984, rendezte: Wes Craven

²⁸ Bőrpofa, 2016, rendezte: Julien Maury és Alexandre Bustillo

²⁹ Kampókéz, 2021, rendezte: Nia DaCosta

³⁰ Hungler Tímea: Szép a rút, Sorozatgyilkos-filmek, Filmvilág, 2001. 2. szám, 45. oldal

Elmondhatjuk, hogy a sorozatgyilkosságok az emberi természet legsötétebb titkai közé tartoznak. A sorozatgyilkosok közös vonása, hogy magánéletükben általában visszahúzódnak, félszegek, és többnyire kevés társadalmi kapcsolatuk van. Ők tipikusan azok az emberek, akikről senki sem gondolná, hogy ilyen tettekre képesek. Haller József két csoportra osztotta őket: az egyikbe tartoznak azok a sorozatgyilkosok, akik több éven keresztül gyilkolnak, addig, amíg el nem kapják őket. Ők gyakran büszkék is a tetteikre. A másik típusba tartozó bűnöző gyakorlatilag nyíltan öl, felvállalja tettét, így hamar elkapják, aminek az a következménye, hogy nincs alkalma később gyilkolni.³¹ Ahogy a kutatási részben elemzem majd, kiderül, bizony nagy népszerűségnek örvend a gyilkolás, mint cselekmény a filmekben. Közkedvelt a horrorfilm nézők körében.

³¹ Haller József: Miért agresszív az ember? Osiris Kiadó, Budapest, 2005. 30. oldal

4. A kutatási minta színtere, a minta bemutatása, vizsgálati módszerei, eszközei

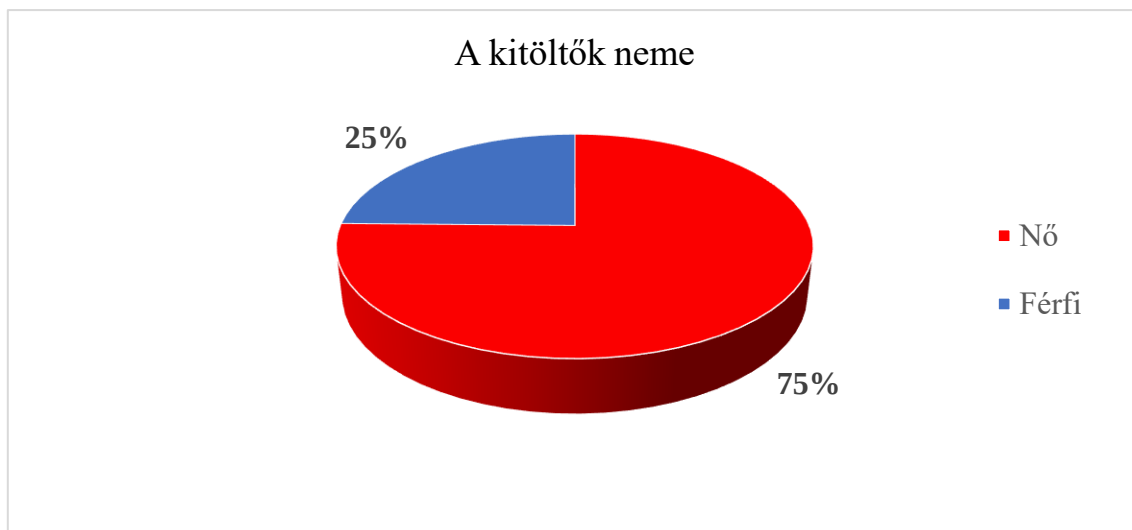
4.1. A kutatási minta színtere

Az általam összeállított Google űrlap alapú, 14 kérdésből álló kérdőívet több horrorfilmhez köthető Facebook közösségi média platform csoportban osztottam meg, természetesen az adminisztrátorok előzetes jóváhagyásával. Két esetben az adminisztrátor nem engedélyezte a kérdőívem posztolását, ugyanis arra gyanakodott mindkettő, hogy adathalászat céljából szeretnék információt gyűjteni. A legtöbb csoport adminisztrátora azonban nagyon segítőkész volt, külön posztban ők maguk is felhívták a figyelmet a kérdőívemre, megkérték a tagokat, segítsék a munkámat és áldozzanak néhány percet a kérdések megválaszolására. A következő Facebook közösségi média platform csoportok tagjai töltötték ki: Misztikus-Horror-Thriller Filmek, Horror Mánia (Minden, ami horror), Horror/Thriller/Sci-fi film fanatikusok, Horror-Thriller Filmek, Horror filmek-horror sorozatok magyar szinkronnal, Horror-Thriller-Sci-fi-Fantasy magyar szinkronos filmek csoportja és a Horror filmek, Horror/Thriller/Sci-fi csoport. Ezek között volt zárt és nyilvános közösség is. A legnagyobb csoport több, mint 30.000 taggal rendelkezik. Ami számomra meglepő volt, hogy az egyik csoport létrehozója és adminisztrátora egy budapesti egyetem oktatási dékánhelyettese.

4.2. A kutatási minta bemutatása

A válaszadók neme

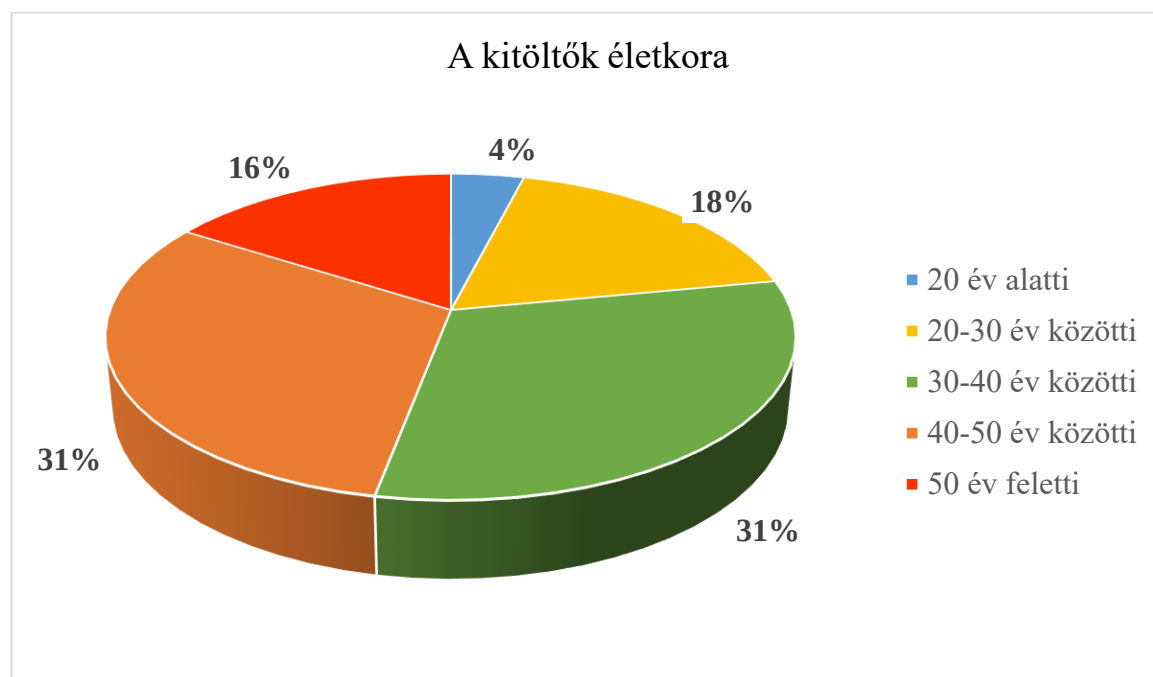
Válaszadóim 75%-a nő és 25%-a férfi. Személyes meggyőződésemm, hogy a hölgyek szívesebben töltenek ki kérdőíveket, mint a férfiak, ezért alakult ki ez az arány jelen esetben.

1. ábra: A kitöltők nemi eloszlása (saját szerkesztés)

A válaszadók életkora

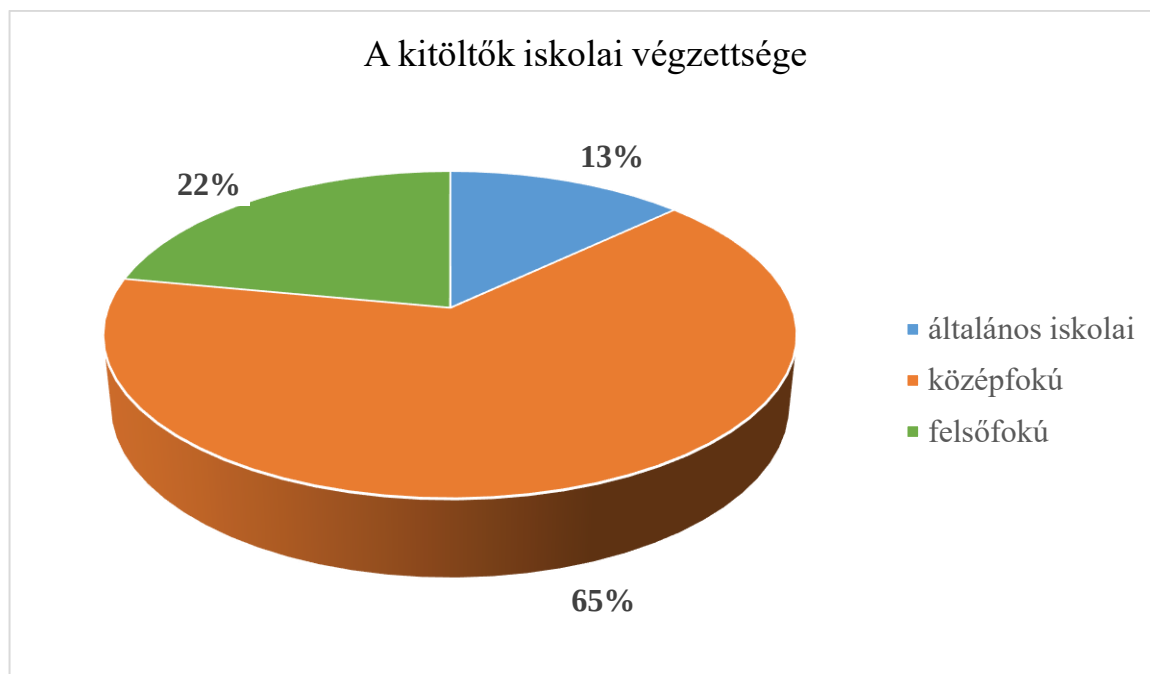
A legtöbb válaszadóm 40 és 50 év közötti, 31,5 %. 30 és 40 év között 30,6 % van. Jóval kevesebben vannak a 20 és 30 év közöttiek, ez 18% csupán. 16,4 % pedig 50 év feletti válaszadó. 20 év alatti kitöltő összesen 30 fő volt, ami 3,5 %-ot jelent 850 vizsgált fő esetében.

2. ábra: Életkor (saját szerkesztés)

A válaszadók iskolai végzettsége

A válaszadók több, mint fele, 65,3% középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik. Felsőfokú végzettséget 22,2 % szerzett, míg általános iskolai végzettséget 12,5%.

3. ábra: Iskolai végzettség (saját szerkesztés)

4.3. A kutatási vizsgálat módszerei, eszközei

Nagy örömmre szolgált, hogy 2024. február 5. és 11. között (alig egy hét alatt) összesen 850 személy válaszolt a kérdéseimre. Kutatási technikák közül a leggyakoribb primer kutatási technikát, vagyis a kérdőíves vizsgálatot választottam, melynek célja információt gyűjteni az emberek egy csoportjától.³² Mivel kérdéseim kizárólag a horrorfilm kedvelőkre vonatkoznak, így kerestem meg a célcsoportjaimat a Facebook közösségi média platformon. Célom volt, hogy minél több horror rajongó véleményéből vonhassak le konzekvenciát, ezért volt kézenfekvő, hogy célirányosan a horror rajongó csoportokat kerestem meg. Ezt követően állítottam fel a hipotéziseimet és építettem fel kérdőívemet. Törekedtem arra, hogy a kérdések egymásra épüljenek, először a tényekre (alapadatokra) vonatkozó kérdéseket tettem fel (neme, életkora, iskolai végzettsége). Erre épültek a horrorfilm tipizáló kérdéseim, majd a filmnézés kiváltotta érzésekre, személyiségbeli jegyekre helyeztem a hangsúlyt.

³² Dr. Majoros Pál: A kutatómódszertan alapjai, Perfekt Zrt. Budapest, 2004. 109. oldal

Egy nyitott és tizenhárom zárt kérdést fogalmaztam meg, a zárt kérdéseken belül egyszerűt és összetett is, A kutatómódszertan alapjai című könyv alapján.³³ Ez esetben több alkalommal egy „egyéb” válaszadási lehetőséget kínáltam, ahol a kérdőív kitöltők maguk fogalmazhatták meg válaszaikat. Erre az egyre nem volt kötelező válaszolni, a 850 főből 616-an éltek ezzel a lehetőséggel.

A kérdőív elején röviden bemutatkoztam, tájékoztattam a kitöltőket a kérdőív témájáról, majd bemutattam, milyen célból készítettem. Biztosítottam őket arról, hogy teljesen anonim és néhány percet vesz csupán igénybe a kitöltés.

Az első három – zárt - kérdés szolgált arra, hogy csoportosíthassam a válaszadókat nemük, életkoruk és iskolai végzettségük alapján.

A négyes kérdésben 6 lehetőség közül választhattak a tekintetben, hogy milyen típusú horrorfilmeket szeretnek nézni leginkább. Lehetőségük volt arra, hogy több kedvenc kategóriát is megjelölhessenek.

Az ötös kérdésben az ízlésváltozásra fókuszáltam. Egészen pontosan azt szerettem volna megtudni, hogy vajon változik-e az ízlés horrorfilmek témáját illetően az évek múlásával.

A hatos kérdést azoknak ajánlotta fel a Google űrlap kérdőív, akik az ötös kérdésre „igen” választ adtak, vagyis változott az ízlésük horrorfilmek témáját illetően. Arra kértem a kitöltőket, vizsgálják meg magukat, miért változhatott meg az érdeklődés témája.

A hetes kérdésben arra kerestem a választ, hogy milyen indíttatásból néznek horrorfilmet a kitöltők. 4 lehetőséget kínáltam fel nekik, plusz egy „egyéb” lehetőséget is annak érdekében, hogy aki az általam meghatározott tények közül egyiket sem érzi magáénak, akkor ebben a pontban lehetősége van maga megfogalmazni a választ. Mindössze 14 fő nem tudott választani az általam kínáltak közül.

A nyolcas kérdésben a másokkal kapcsolatos véleményükre fókuszáltam, arra kértem őket, azt mondják el, szerintük mások miért néznek horrorfilmeket. Ugyanazt a 4 válaszlehetőséget kínáltam, mint a hetes kérdésben és meghagytam az „egyéb” opciót is. Ezt 29 fő választotta csupán, ők fogalmaztak meg saját gondolatot ezzel kapcsolatban.

A kilences kérdésben már a horrorfilm nézés okozta érzésekre voltam kíváncsi. 9 válasz lehetőséget kínáltam és „egyéb” lehetőséget is. Itt mindössze 15 fő írt saját gondolatot, érzést.

A tízes kérdésben az iránt érdeklődtem, hogy érzi magát, milyen érzések kavarnak a kitöltőben, miután megnézett egy horrorfilmet. Ebben az esetben 6 lehetséges választ kínáltam fel és az „egyéb” lehetőséget is. Ez utóbbira 28 fő reagált.

³³ Dr. Majoros Pál: A kutatómódszertan alapjai, Perfekt Zrt. Budapest, 2004. 110. oldal

A tizenegyed kérdésben arra kerestem a választ, milyen típusú embernek látják a kitöltők azt, aki horror rajongó. Itt 6 lehetséges opciót adtam meg és csak egyet jelölhettek be.

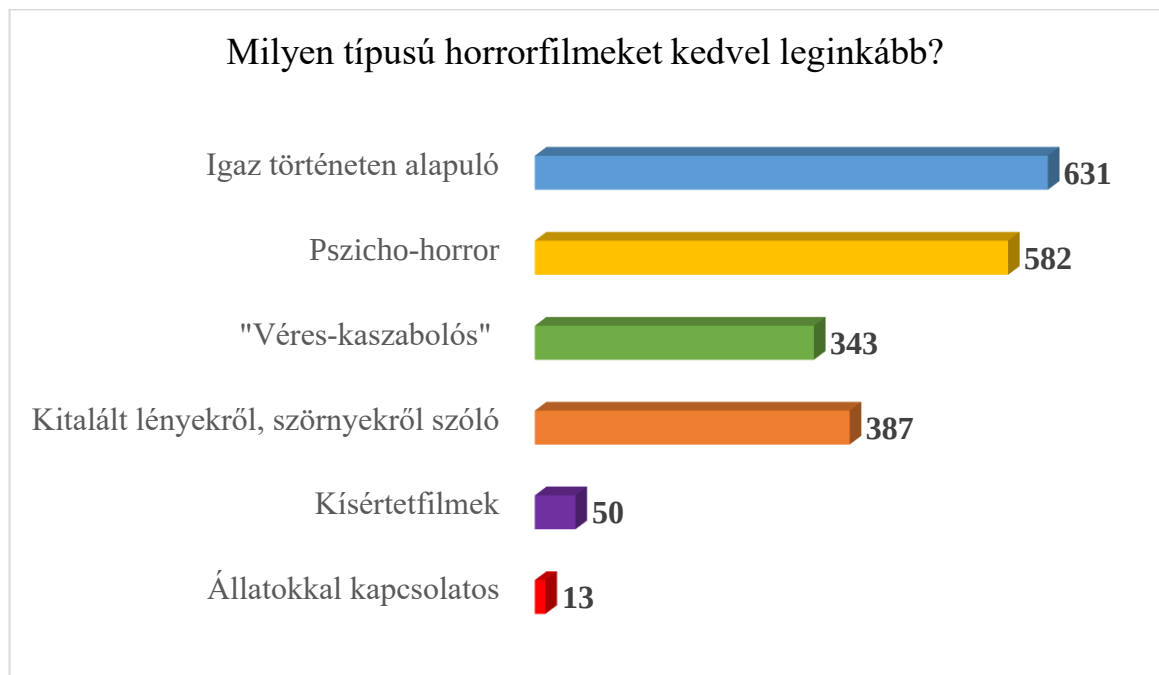
A következő, tizenkettes kérdésben saját maguk vizsgálatára kértem a válaszadókat. Kíváncsi voltam, milyen személyiségnek látják önmagukat.

A tizenhármas zárt kérdésben érdeklődtem, hogy mit gondolnak arról, segíthet-e a horrorfilm valamilyen trauma feldolgozásában.

A tizennégyes nyitott kérdésben lehetőségük volt arra, hogy 2-3 mondatban megfogalmazzák, tapasztalnak-e bármilyen változást napi rutin feladataikban és/vagy hétköznapijaikban, miután horrorfilmet néztek. 616 fő írt választ ehhez a kérdéshez.

5. A kutatás eredményei a hipotézisek tükrében

A vizsgált minta leírását bemutató kérdések után a négyes kérdésben rögtön arra kerestem a választ, hogy milyen típusú horrorfilmek legnépszerűbbek a horrorfilmnézők körében. Több választ is megjelölhettek.

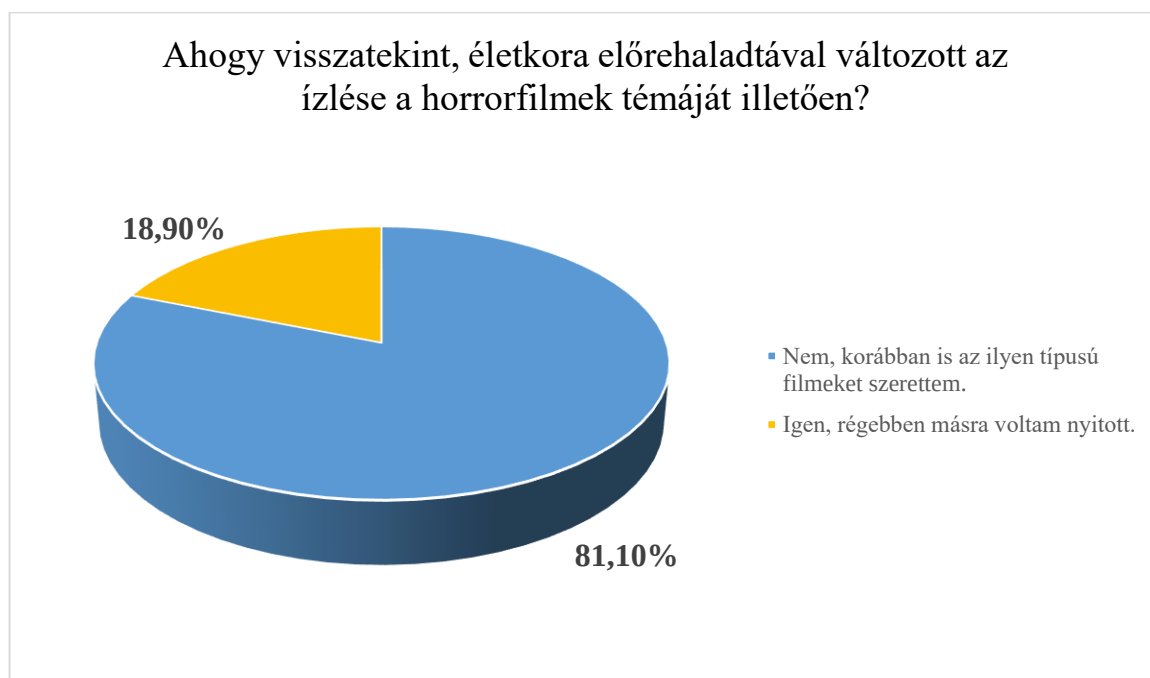

4. ábra: Milyen típusú horrorfilmeket kedvel leginkább? (saját szerkesztés)

A legtöbb szavazat, 631 az igaz történeteken alapuló horrorfilmre érkezett. Hasonló népszerűségnek örvendenek a pszicho-horror típusú filmek is, ez összesen 582 voksot kapott. Véleményem szerint magas arány, vagyis a kitöltők 40%-a szereti a „véres-kaszabolós” filmeket, valamint hasonló a népszerűsége a kitalált lényekről és szörnyekről szóló horroroknak is. Kutatásomból megállapítottam, hogy nem túl közkedveltek a kísértetfilmek és az állatokkal kapcsolatos horrorfilmek sem. Ez a két típus összesen 63 szavazatot kapott. Következésképpen elmondható, hogy a horror rajongók szeretik, ha a borzongás és szörnyűség igaz történetre épül. Fontos a valóságközeliség. Nyilvánvalóan úgy tudják magukat igazán beleélni a történetbe. Ilyen módon tudják magukévá tenni a legkönnyebben. Ugyanez mondható el a pszicho-horror kedvelőkről is. Nekik egyértelműen fontos, hogy hasson a film a lélekre.

Pápai Zsolt könyvében is olvasható, hogy a horrornak többféle változata van, így az egyéni preferenciák között is nagy a különbség.

Van, aki szívesen nézi a zombis vagy állatos horrorokat, míg a pszichológiai vagy a véres-kaszabolós horrorokat messziről elkerüli, ahogy a kutatásom is mutatja. Nem mindenki ugyanabból az okból néz ugyanis horrorfilmeket. A horror társadalmi elfogadottságáról és a filmművészet részeként való értelmezésről csak Hitchcock után beszélhetünk. A modern horror prototípusa, vagyis a Psycho³⁴ előtt, a hangsúly a megrémisztésen volt, ezután azonban már a sokkon. Épp erre hivatkoztam a korábbiakban Kis Bálint írása kapcsán.³⁵

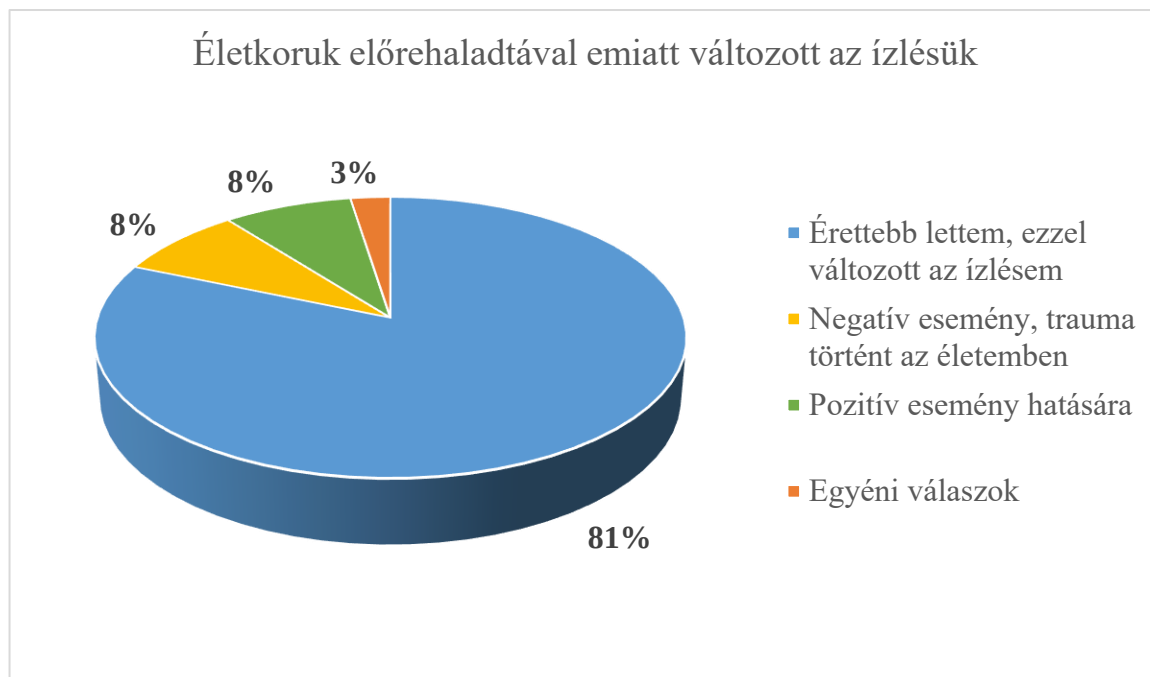

5. ábra: Ahogy visszatekint, életkora előrehaladtával változott az ízlése a horrorfilmek témáját illetően? (saját szerkesztés)

Az ötös kérdésben azt firtattam, hogyan ítélik meg, változott-e az ízlésük az életkoruk előrehaladtával. 81% válaszolt úgy, hogy nem változott és 19% szerint változott, régebben másra voltak nyitottak. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy jellemzően ragaszkodnak egy adott témájú horrorfilmhez a kitöltőim.

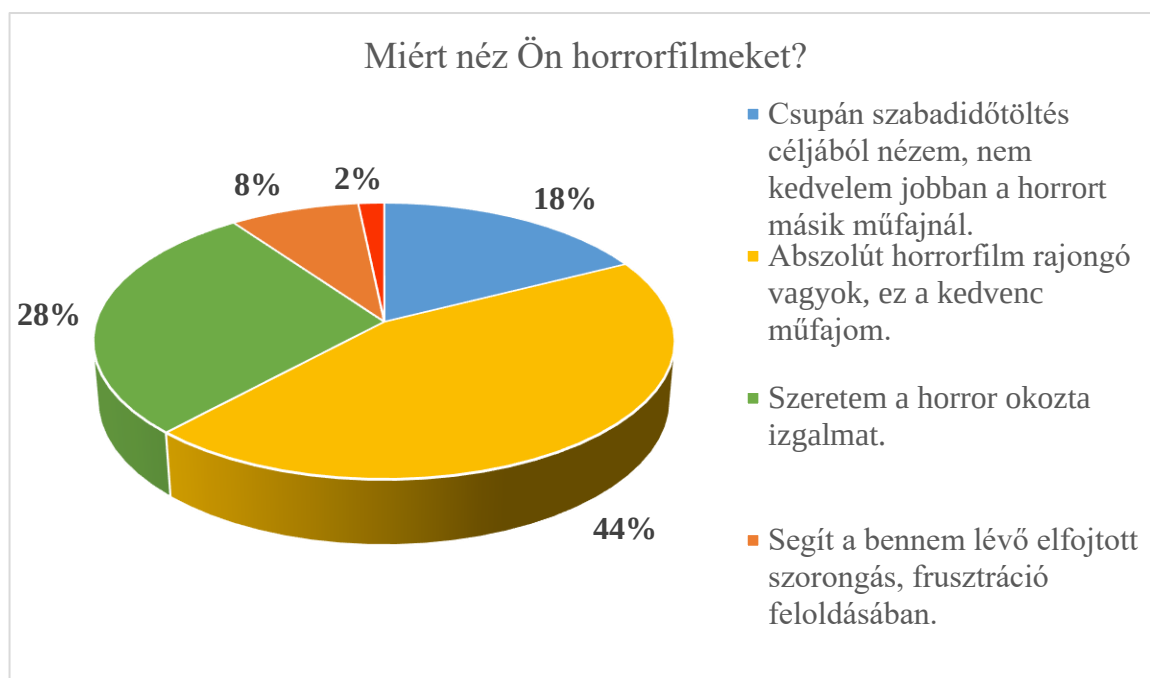
³⁴ Psycho, 1960, rendezte: Alfred Hitchcock

³⁵ https://epa.oszk.hu/03500/03508/00043/pdf/EPA03508_filmszem_2021_03.pdf, 32-33. oldal (2024.03.11.)

6. ábra: Életkoruk előrehaladtával emiatt változott az ízlésük (saját szerkesztés)

A hatos kérdést kizárólag azoknak jelent meg, akik az ötös kérdésre „igennel” válaszoltak. Vagyis jelenleg más típusú horrorfilmeket kedvelnek, mint korábban. Annak okára voltam kíváncsi, minek a következtében változhatott meg az ízlésük. 161 választ kaptam. 3 lehetséges választ adtam meg. 81,4 % nyilatkozott úgy, miszerint érettebb lett a személyisége, így változott az általa kedvelt horrorfilm típus. 13 személy válaszolta azt, hogy negatív esemény hatására (pl. szakítás, haláleset) és szintén 13 fő válaszolta azt, hogy pozitív eseménye hatására (pl. gyermeke született, megnősült, új fordulatot vett az élete) változott a horrorfilmekkel kapcsolatos ízlése.

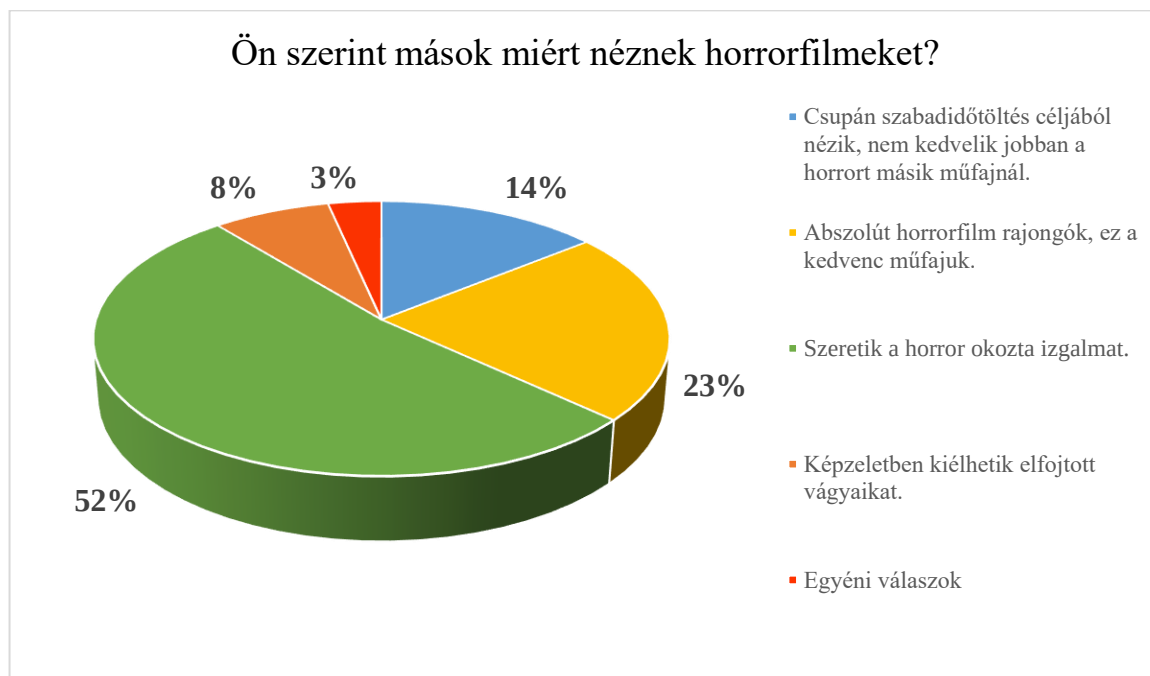
7. ábra: Miért néz Ön horrorfilmeket? (saját szerkesztés)

A hetes kérdésben a filmnézők motivációja érdekelt. Arra kerestem a választ, miért nézik a horrorfilmeket. 4 lehetséges választ jelölhettek, illetve az „egyéb” pontban személyes okot is felsorolhattak. Ez alapján 44,4% vallja magát abszolút horror rajongónak, ezért nézi. Ők minden bizonnyal „horror függők”. Köztük magam is. A szakirodalmak kutatása során ráleltem arra, hogy abszolút tudományosan bizonyított jelensége, hogy a horrornézés függőséget is okozhat, hiszen az izgalom és a borzongás ugyanolyan idegi hormonokat szabadít fel az agyban és feltölt bennünket adrenalinval, mint a számunkra örömet okozó egyéb tevékenységek. Amikor ez a hormon, a dopamin felszabadul az agyban, a feldobottság, extázis élményét nyújtja. Ez a hormon pedig a legtöbb függőség kémiai alapját biztosítja. A biztonságos keretek között megélt adrenalinlöket rövid távon kellemes hangulatot idéz elő, ami pozitív hatással lehet a szervezetre. Az erre irányuló kutatások szerint nemcsak, hogy csökkenhet a stressz és a szorongás szintünk, kalóriát égetünk, de még az immunrendszerre is jó hatással lehet egy jól megválasztott horrorfilm megtekintése, olvasható A horror anatómiája című írásban.³⁶

A kutatásomból kiderül, hogy 240 fő, vagyis 28,2% egyszerűen szereti a horror okozta izgalmat. 17,5% pusztán szabadidőtöltés céljából nézi és a legkevesebben, összesen hetvenen, ami 8,2% nyilatkozta azt, hogy segítséget nyújt a bennük lévő elfojtott szorongás, frusztráció feloldásában.

³⁶https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/A_HORROR_ANATOMIAJA_2_Miert_nezunk_horrorfilmet (2024.03.11.)

Következésképpen levonható, hogy a kérdőív kitöltők majdnem fele megszállottan rajong a horror műfajáért. Egy-egy számomra érdekes választ is kaptam, az egyik válaszadó szerint a képzelőerő és megfigyelőképesség fejlesztésére is szolgál a horror. Egy másik kitöltőt viszont megnyugtat a horrorfilm nézés. Itt, az egyéni válaszoknál olvastam, miszerint a válaszadónak más típusú film már meg sem üti az ingerküszöbét, ezért néz horrort. Véleményem szerint egyre jellemzőbb lesz a filmnézőkre a személyiségük és igényeik változása. Ezt pedig elfásulásnak hívjuk. Mivel a televízióban gyakran látunk agresszív tartalmú jelenteket, ezek egy idő után eltompítják érzelmi érzékenységünket az agresszióval szemben.³⁷ Szinte megszokottá válik ez a fajta viselkedés a környezetünkben. Ez követően mindig többre és többre vágyunk, így szép lassan kialakul a horrorfilmek iránti függőség.

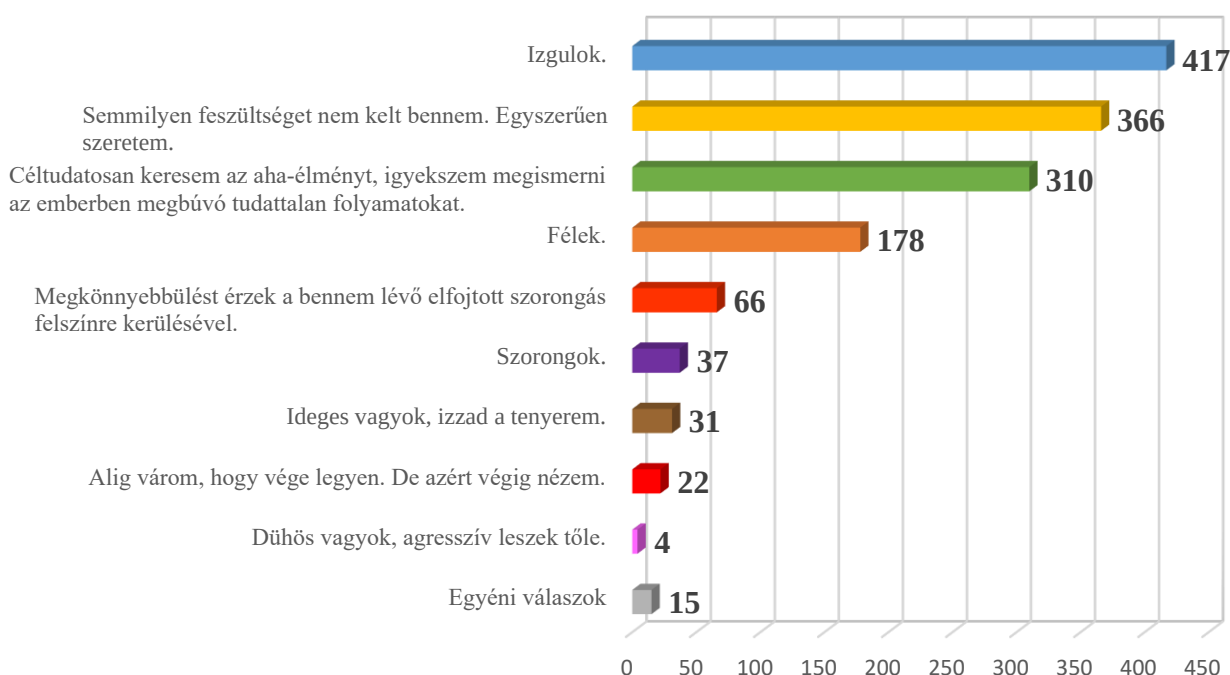

8. ábra: Ön szerint mások miért néznek horrorfilmeket? (saját szerkesztés)

A nyolcas kérdésben kíváncsi voltam, mit gondol a kitöltő, más miért nézi a horrort. 52,2% szerint szeretik a horror okozta izgalmat, erre szavaztak a legtöbben. 22,6% abszolút horrorfilm rajongónak gondolja a horrorfilm néző „társait”. A válaszadók 14,2%-a úgy véli, csupán szabadidőtöltés céljából nézik, nem kedvelik jobban ezt a műfajt a többinél. 64 fő, azaz 7,5% gondolja azt, hogy mások így élik ki képzeletben elfojtott vágyaikat. Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a válaszadók nem gondolják kórosnak mások horrorfilm szeretetét. Csupán az izgalom miatt keresik ezt a fajta adrenalinforrást.

³⁷ Kósa Éva – Vajda Zsuzsanna: Szemben a képernyővel, Eötvös József Könyvkiadó, 1998. 65. oldal

Milyen érzései vannak, miközben horrorfilmet néz? Mit vesz észre magán?

9. ábra: Milyen érzései vannak, miközben horrorfilmet néz? Mit vesz észre magán? (saját szerkesztés)

A 9-es kérdésben a horrorfilm nézés kiváltotta érzésekre voltam kíváncsi. Azt kérdeztem, mit éreznek, miközben horrorfilmet néznek. Több lehetséges választ is megjelölhettek. Legtöbbször, a válaszadók fele, 49,1% azt válaszolta, hogy izgul. A második legnépszerűbb válasz a következő volt: „Céltudatosan keresem az aha-élményt, igyekszem megismerni az emberben megbúvó tudattalan folyamatokat.” Erre a válaszadók 36,5%-a szavazott. Tehát elmondhatjuk, hogy elég nagy réteg az, aki tudatosan keresi azokat a filmeket, amelyekből tanulhat, építkezhet. Igyekszik a dolgok mögé látni, mélyebb reflexiókra vágyik. Van igénye a tartalmas, elgondolkodtató filmekre, melyekből tapasztalatokat szerez, s később azokat a hétköznapijában hasznosítani tudja. Egy pszichodramatista által írt tudományos cikk bemutatja, hogy a horrorfilmek nézése során az emberi test számos fiziológiai reakciót mutat be. A szívverés felgyorsul, a vérnyomás emelkedik, és a test hirtelen feszültségbe kerül. Ez a fizikai reakció részben az izgalom és a rettegés eredménye, és segít abban, hogy a nézők még intenzívebben átéljék a film eseményeit. A horrorfilmek gyakran manipulálják az emberi agyat és érzelmeinket. Egyfajta katarzist is jelenthet. A félelem és a feszültség átélése, majd azok elengedése a film végén egyfajta stressz levezetést jelenthetnek.

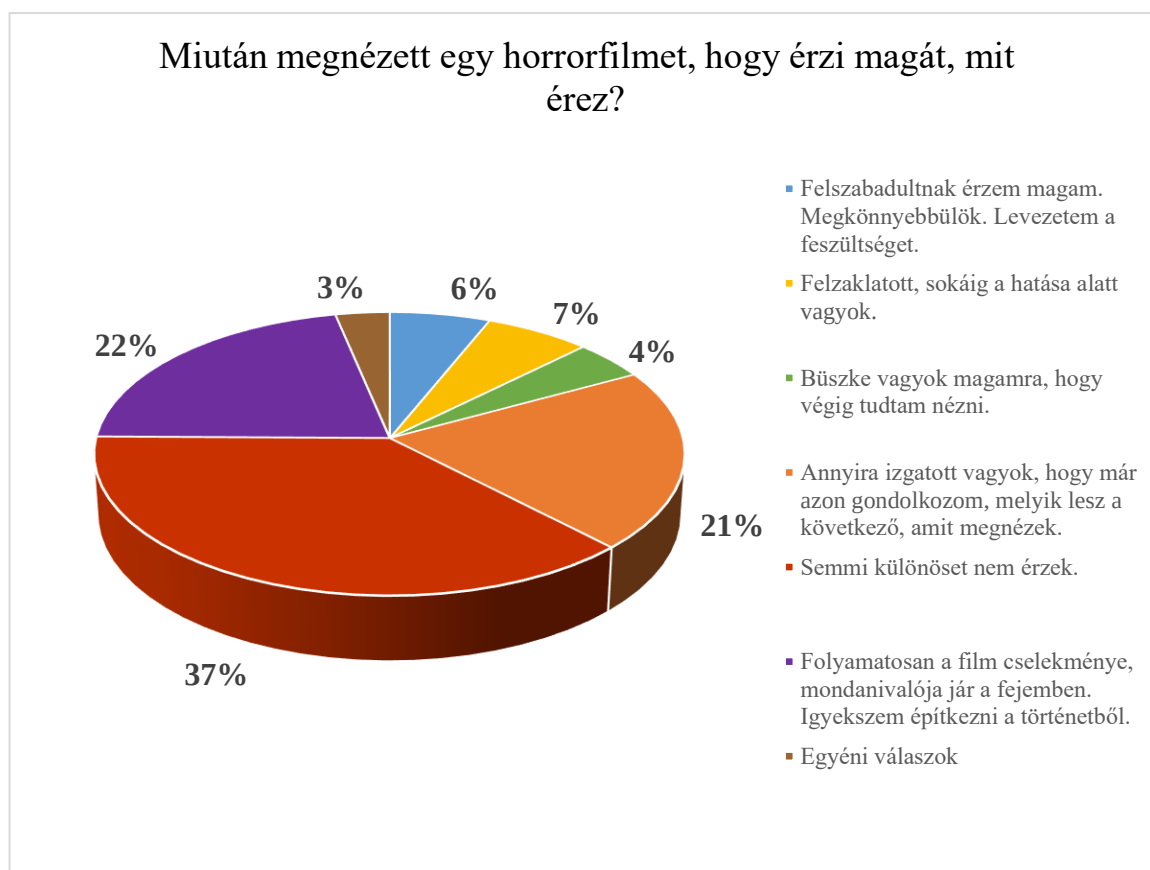
Sokan úgy érzik, hogy a horrorfilmek nézése után jobban érzik magukat, mivel a film által okozott negatív érzelmek felszabadulnak, és könnyebben kezelhetik a mindennapi stresszt.³⁸

Engem sokként ért ennél a kérdésnél, hogy a válaszadók 43,1%-a nyilatkozott úgy, hogy nem kelt bennük semmilyen feszültséget egy horrorfilm végig nézése. Ez valószínűleg annak tudható be, ahogyan korábban is megfogalmaztam, a mai világban az embereknek sokkal magasabban van az ingerküszöbük, hiszen sokféle platformon találkozunk háborúval, brutalitással, emberi kapcsolatokban bántással, zaklatással és mindenféle szörnyűséggel, ami aztán egy idő után „természetes lesz”, így bizonyos szintű történetek már nem zaklatnak fel minket. Úgy gondolom, ennek a feltárása egy következő dolgozatom témája lesz. Miért nem érintik meg az embereket az alapvetően ijesztő, sokkoló képsorok és történet?

Visszatérve a kutatásra, 178 fő nyilatkozott úgy, hogy fél, miközben horrorfilmet néz. Ami véleményem szerint teljesen természetes reakció az ilyen típusú filmek tekintetében. 66 kitöltő érez megkönnyebbülést, mivel felszínre kerül a benne lévő elfojtott szorongás. Tehát pozitív hatással van rájuk hosszabb távon. 31 nyilatkozta, hogy szorong és 37 fő vallott úgy, hogy ideges és izzad a tenyere. Számomra ezek az impulzusok nagyon nagy jelentéssértékkel bírnak, hiszen hat rájuk az adott film. Császi Lajos írása rávilágít arra, hogy a horrorfilm nézők között van egy bizonyos fiatalokból álló kisebb közönség, amely tudatában van a posztmodern horror új formai sajátosságainak. Ők egy olyan filmerőszakon szocializálódott közönség, amely kompetens módon képes befogadni ezeket a filmeket, és elfordul azoktól a műsoroktól, amelyek az erőszak ábrázolásának nem a legújabb képi nyelvén beszélnek hozzájuk.³⁹

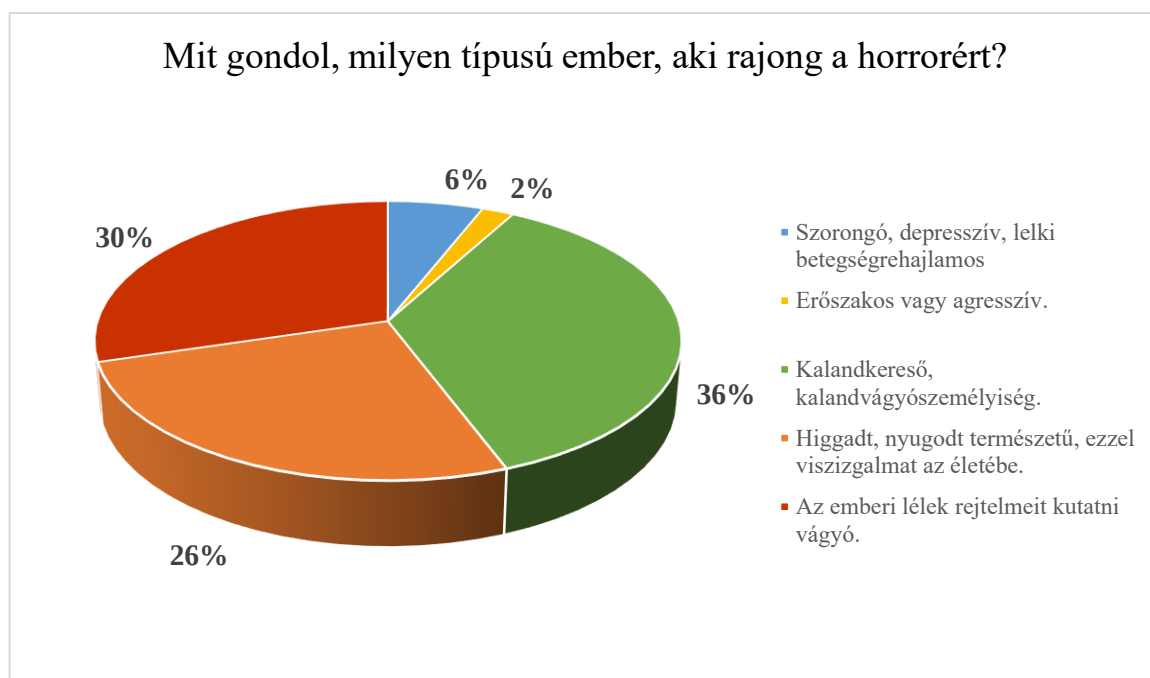
³⁸ <https://nagyzsolt.eu/a-retteges-foka-a-horror-filmek-pszichologiaja/> (2024. 02.07.)

³⁹ Császi Lajos: Tévéerőszak és morális pánik, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2003, 174. oldal

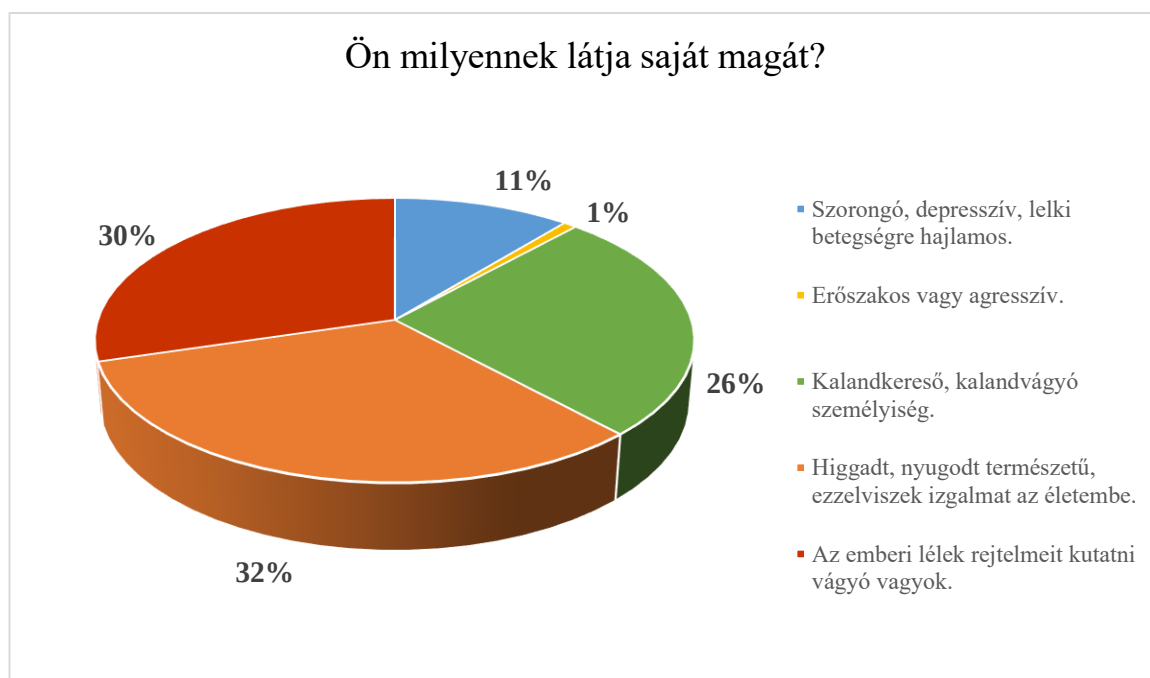
10. ábra: Miután megnézett egy horrorfilmet, hogy érzi magát, mit érez? (saját szerkesztés)

A tízes kérdésben arra reflektáltam, hogyan érzik magukat, miután megnézték egy horrorfilmet. 6 lehetséges választ kínáltam, illetve saját gondolataikat is megfogalmazhatták. A legtöbb válasz, 318 darab, ami 37,4%-nak felel meg, a „Semmi különöset nem érzek.”-re érkezett. Ez teljesen összhangban áll azzal, hogy az előző, kilences kérdésben nagyon sokan jelezték, hogy „semmi különöset” nem érznek, miközben horrorfilmet néznek. Tehát sok nézőre nincs hatással a horrorfilm. Az arány a két válasz esetében szinte ugyanaz. 21,5% igyekszik építkezni a történetből és folyamatosan a film cselekménye, mondanivalója jár a fejében. 20,7% izgatott és azon gondolkodik, melyik lesz a következő film, amit megnéz. 6,1% felszabadultnak érzi magát, megkönnyebbül és úgy érzi, levezette a feszültséget. Huszonnyolcan fogalmazták meg saját álláspontjukat, mely szerint javarészt filmfüggő az, hogy milyen hatással van rájuk egy-egy film, egyáltalán van-e bármilyen hatással. 38 fő vallja, büszke magára, hogy egyáltalán végig tudta nézni a filmet. Tehát sok esetben kihívásnak tekinti, hogy megnézzék.

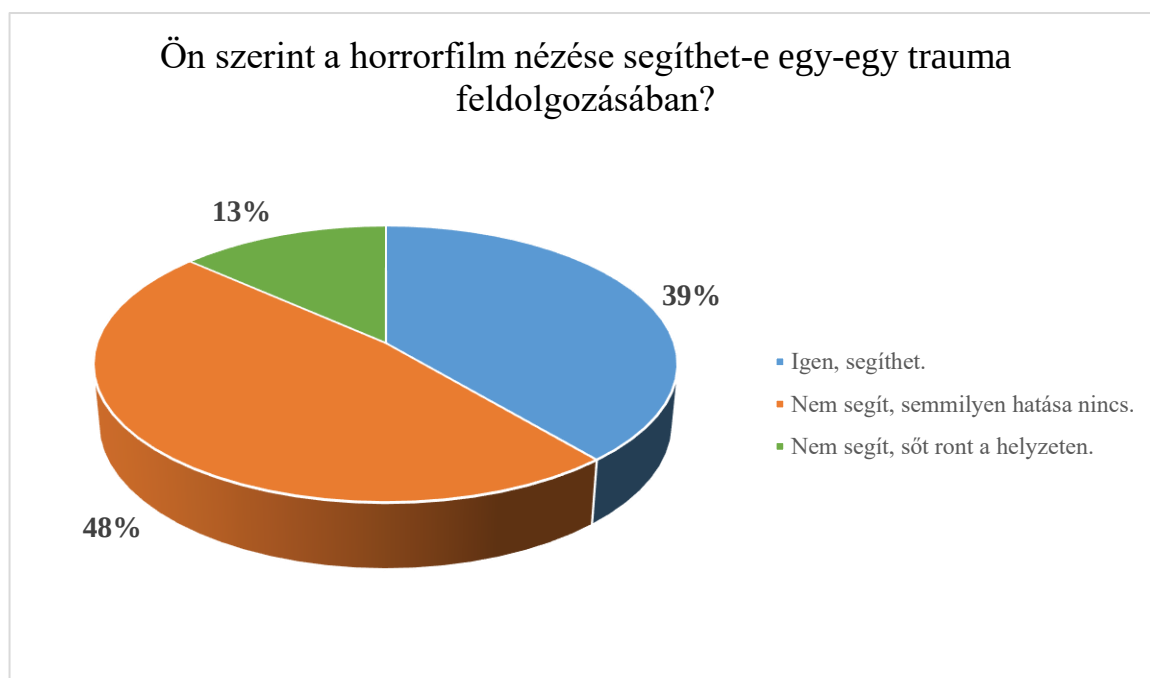
11. ábra: Mit gondol, milyen típusú ember, aki rajong a horrorért? (saját szerkesztés)

A tizenegyes kérdés a személyiség vizsgálattal kapcsolatos. Arra kerestem a választ, hogy „Milyen típusú ember, aki rajong a horrorért?” 5 lehetséges választ kínáltam. A legtöbben, 36,2% kalandkereső, kalandvágyó személyiségnek tartja a horror rajongókat. 29,6% szerint az emberi lélek rejtelseit kutatni vágyó személyiségű, illetve 26,1% szerint higgadt, nyugodt természetű nézők, akik ezzel visznek izgalmat az életükbe. 6% véli csupán, hogy szorongó, depresszív és lelki betegségre hajlamos az, aki rajong a horrorért. Erőszakosnak és agresszívnek mindössze 2% gondolja a horrorfilm kedvelőket.

12. ábra: Ön milyennek látja saját magát? (saját szerkesztés)

A tizenkettes kérdésben némi önvizsgálatot kértem a kitöltőktől: „Ön milyennek látja saját magát?” A legtöbben, 32,2% higgadt, nyugodt természetűnek vallja magát, a horrorfilmekkel visz izgalmat az életébe. Nagyjából ugyanaz az arány született, mint a tizenegyes kérdésnél, ahol mások személyiségét kellett meghatározni. A kitöltők 29,6%-a gondolja magáról, hogy az emberi lélek rejtelseit kutatni vágyó személyiség, illetve 26,4% véli magát kalandkereső, kalandvágyó jellemnek. Szorongó, depresszív és lelki betegségekre hajlamosnak a válaszadók 10,9%-a (ez 93 főt jelent) sorolja önmagát. Mindössze 7 fő gondolja magát erőszakos és agresszív személynek.

13. ábra: Ön szerint a horrorfilm nézése segíthet-e egy-egy trauma feldolgozásában? (saját szerkesztés)

A tizenhármas kérdésben arról érdeklődtem, hogy vajon segíthet-e horrorfilm megnézése abban, hogy egy-egy traumát feldolgozzunk. A kérdőív kitöltők majdnem fele, 47,8% szerint nem segít és nincs semmilyen hatása. 38,8% véli úgy, hogy igen, segíthet. 13,4% azt gondolja, nem segít, sőt ront a helyzeten. Ebből arra következtetek, hogy a horrorfilm nézők nem minden esetben gondolnak bele abba, hogy miért is nézik éppen a horror témájú filmeket. Valószínűleg ez náluk ösztönös, nem tudatos.

A tizennégyes kérdésben azt kérdeztem, hogy tapasztalt-e pozitív vagy negatív változást a hétköznapijában, napi rutinfeladataiban, miután megnézett egy horrorfilmet. Erre nem volt kötelező válaszolni. A 850 főből 616-an feleltek. Legtöbbször semmilyen változást nem észleltek. Egy-egy számomra, illetve a kutatás számára érdekes választ bemutatok:

„Zárkózottabb lettem az emberekkel kapcsolatban. Szorongás alakult ki bennem. A film végén sokáig nem tudtam elaludni.”

„Ezeket a filmeket edzés közbe nézem a horrorfilmekben belül több skálán mozgok a hangulatomhoz igazítva. Vannak nyilván brutál filmek a horroron belül is. Egy horror dráma, ami sajnos általában igaz történeten alapszik nagyon mélyre lenyúl a lélek mélységeibe sokkal jobban, mint egy sima dráma. Nyersen tárja fel meddig tud elmenni egy ember, amikor élet és halál atya! Az élet és a halál ezer arca.”

„Negatív, hogy csalódok a látszólag megbízható emberekben és az emberi gonoszságban kegyetlenségben, pozitív, hogy jobban megértem a halál közeli élményt átélő embereket, jobban figyelek a belső megérzéseimre úgy gondolom fentről kapok segítséget. Megérezem a velem kontaktba kerülő emberek érzéseit és hogy mire van szükségük. Meg tudom nyugtatni őket.”

„Igaz történet alapján készült filmet néztem. Soha többet nem fogok, napokba telt mire kikeveredtem a hatása alól. Teljesen bezavart a napi rutin teendőimet illetően.”

„Nem önmagában, de segített túljutni gyerekkori félelmeken pl. sötétség, odafigyelőbb lettem és higgadtan kezelem a stresszes esetenként veszélyhelyzeteket.”

„Személy szerint e szenvedélyemnek köszönhetően én nem fogom fel annyira görcsösen a nap, mint nap elem kerülő problémákat.”

„Abszolút pozitív. Felráz. Aktívabb leszek utána fizikailag is és jobban fog az agyam.”

Az egyéni válaszokból tökéletesen látszódik, hogy mindenkire másképp hat a horrorfilm. Ám mindenképp van hatása. Van, aki szabadidőtöltés gyanánt nézi, akad, aki tudatosan a szorongás feloldás eszközeként használja, illetve olyan is, aki gyermekkori félelmét igyekszik leküzdeni vele. Tehát elmondhatjuk, hogy általánosságban pozitív hatással bír. Ezt interjúalanyom is megerősítette:

*„A horrorfilmnek is lehet tanító jellege, le lehet belőle vonni következtetéseket,
elgondolkodtat.”*

(Bergendy Péter – saját interjú)

6. Összefoglalás

Kalandozás és borzongás a horror világában című dolgozatomban elsődlegesen arra kerestem a választ, hogy aki szereti, vajon miért szereti a horrorfilmeket. Fókuszáltam a kérdőív kitöltők motivációjára, a bennük keletkező érzésekre. Szerettem volna megismerni, milyen személyiségek valójában, illetve másokat milyennek gondolnak. A kérdőíves vizsgálat eredményei alapján, figyelemmel a megfogalmazott hipotézisekre a következőket állapítottam meg.

H1. hipotézisemben feltételeztem, hogy a 30 év alatti korosztály csupán szabadidőtöltés céljából nézi a „véres-kaszabolós” és a pszicho-horror típusú filmeket, viszont úgy gondolom, hogy az ízlésük és az indíttatásuk az életkoruk előrehaladtával (30 év felett) változik. Vagyis fontosabb szemponttá válik a mögöttes tartalom, a film mondanivalója. A 183 fő 30 év alatti kitöltők közül 96 fő néz „véres-kaszabolós” filmeket, pszicho-horrort pedig 116 fő. Ezek közül 71 fő szavazott mindkettőre.

20 fő az, aki csupán szabadidőtöltés céljából nézi ezt a két típusú horrort. 112 fő nyilatkozta, hogy szereti a horror okozta izgalmat vagy abszolút horror rajongónak tartja magát. Így a H1. hipotézisem első felét cáfolom, hiszen nem csak szabadidőtöltés céljából nézik, hanem mert egyértelmű rajongók.

Összességében is, a 850 kitöltő tekintetében is ez az arány derül ki, tehát a válaszadók majdnem fele abszolút horror rajongó. Ahhoz, hogy megtudjam, változnak-e az emberek horrorfilm nézési szokásai, megvizsgáltam a 30 év feletti korosztály válaszait. Így 667 fő válaszait elemeztem. Közülük 542 fő mindig is ugyanazokat a típusú filmeket szerette, míg 125 fő vallott úgy, hogy változott az ízlése. 161 fő (akik az előző kérdésre igennel reagáltak) válaszolta meg a 6-os kérdésem, ami arra irányult, hogy minek következtében változhatott meg az ízlése. 81% véli úgy, hogy érettebb lett a személyisége, ezáltal kedvel már típusú horrorfilmeket. Összességében azt állapítottam meg, hogy a H1. hipotézisem nem állja meg a helyét. A 30 év alatti korosztály nagy része horror rajongó, nem pusztán kedvtelésből néznek horrorfilmet. Indíttatásuk 30 éves kor felett sem változik, azok, akik korábban a „véres-kaszabolós” horrort szerették, a későbbiekben is arra szavaznak. Vagyis nem keresik a filmek mögöttes tartalmát, a több mondanivalót az életkoruk előrehaladtával sem. Mindezek alapján H1 hipotézisemet cáfolom.

H2 hipotézisemben azt feltételezem, hogy a horrorfilm nézők nagy része kiegyensúlyozottnak és nyugodtnak vallja magát, ám általánosságban agresszívnek tartja e műfaj kedvelőit, ugyanis -úgy vélik- a horrorfilm negatívan formálhatja a személyiséget. Állításom első felét egyértelműen igazolom, ugyanis a legtöbben így látják magukat. Állításom középső része, mely szerint más horrorfilm kedvelőket agresszívnek ítélnék, cáfolom. Ugyanis ez volt az a válaszlehetőség, melyet a legkevesebben megjelöltek, tehát nem gondolják azt, hogy negatív jellemű emberek kedvelnék a horror műfaját. Így a hipotézisemnek ez a része nem állja helyét. Amit a hipotézisem harmadik részében állítok, miszerint a horrorfilm negatívan formálhatja a személyiséget, szintén nem igaz a válaszadóim szerint. Két kérdés elemzésénél is látható az az eredmény, mely szerint a kitöltők véleménye szerint semmilyen különös hatással nincsenek a horrorfilmek a nézőre. Önmagukon sem éreznek semmit, illetve úgy vélik, ezáltal más nézőkre sincsenek hatással. Mindezek alapján H2 hipotézisem részben igazolódott.

H3 hipotézisemben, arról alkottam véleményt, hogy akik valamilyen negatív élmény hatására kezdtek horrorfilmet nézni, nagy bizonyossággal mentőövként szolgált egy-egy film megnézése, vagyis segített a trauma feldolgozásában. Kutatásomból kiderült, hogy ez egy igen kis létszámot érint, 13 fő válaszolt úgy, miszerint negatív élmény hatására következett be nála változás. Közülük 10 fő nyilatkozott arról, hogy mentőövként szolgált neki egy-egy film megnézése. Ebből levonható az a következtetés, hogy a nézők bizonyos rétege tudatosan keresi a számára esetlegesen megnyugvást jelentő, egy-egy traumán átlendítő filmet, melyekből tanulhat, építkezhet, erőt nyerhet. Tehát a H3 hipotézisem beigazolódott.

Kutatásom egyik legfontosabb gyakorlati haszna, hogy úgy vélem, ezt a témát tovább kell kutatni. Abban az irányban mindenképp, hogy miért kedvelik olyan személyek is a horror műfaját, akikre amúgy egyáltalán nem hat. Számomra ez nagyon furcsa párosítás. Biztosan vizsgálendő kérdés. Másik gyakorlati haszna a kutatásnak az, hogy egyértelműen kiderült, teljesen hétköznapi emberek is szerethetik a horrort, akik átlagéletet élnek, semmilyen deviáns viselkedést nem tanúsítanak a környezetükben. Egyszerűen levezetik a feszültséget, vagy csak kedvelik a horror okozta izgalmat. Ezen kívül a kutatásom alapján elmondható, hogy a horror műfajának lételméleti mozzanata is igazolódott. Az egyéni válaszokat olvasva beigazolódott, hogy a horror a lélek mélységeit megmutatva segíthet a benső megérzések kialakulásában, a másik ember érzéseinek a megértésében vagy akár egy trauma, félelem feldolgozásában.

Konklúzióként megállapíthatom, hogy a gyakorlati haszon mellett elméleti haszonra is szert tettem. Dolgozatom elkészítése után úgy vélem, minden nézőpont kérdése. Ez egy nagyon fontos tanulság számomra. A „nagy igazságok”, elméletek alátámaszthatóak és cáfolhatóak is egyben. Attól függ, milyen oldalról közelítjük meg, milyen tudás birtokában tesszük ezt és mennyire gondolkodunk nyitottan. Azt hiszem, ez a kulcs ahhoz, hogy egy megosztó témát stílusosan, érdekesen bemutathassunk. Ez a pluralisztikus szemlélet és nyitottság a horrorfilmhez való viszonyulás árnyalt, kreatív és elgondolkodtató megközelítését teszi lehetővé.

7. Felhasznált irodalom

Könyvek:

- Bálint Mihály: A borzongások és regressziók világa, Animula Egyesület, Budapest, 1997.
- Császi Lajos: Tévéerőszak és morális pánik, Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2003.
- Deleuze, Gilles: Az idő-kép, Film 2, Palatinus Kiadó, Budapest, 2008.
- Dr. Belső Nóra: Félelem, szorongás, pánik, HVG Kiadó Zrt, Budapest, 2022.
- Dr. Majoros Pál: A kutatómódszertan alapjai, Perfekt Zrt, Budapest, 2004.
- Hungler Tímea: Szép a rút, Sorozatgyilkos-filmek, Filmvilág, 2001. 2. szám
- Kárpáti György: A horrorfilm, válogatott tanulmányok, Film Anatómia Kiadó, Budapest, 2015.
- Kósa Éva – Vajda Zsuzsanna: Szemben a képernyővel, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 1998.
- Morel, Julius: Szociológiaelmélet, Osiris Kiadó, Budapest, 2000.
- Murányi István: A horrorfilm, mint szórakoztatástárgy, Kultúra és közösség, 1990, 17. évfolyam 1. szám
- Pethő Bertalan: A posztmodern, Platon Kiadó, Budapest, 1996.
- Sziklai László: Heller Ágnes valódi élettörténete, Budapest, Múlt és Jövő Kiadó, 2009.

Folyóirat cikkek:

- Cseri Kinga: Találkozások dialógusa, MŰHELY Kulturális Folyóirat, 2020. 4. szám
- Pápai Zsolt: Tetemrehívás, Filmvilág, 2001. 8. szám
- Varga Zoltán: Óh, irgalom anyja! Családi horror, Filmvilág, 2004. 3. szám

Internetes források:

- https://www.academia.edu/1618493/Recreational_Terror_Postmodern_Elements_of_the_Contemporary_Horror_Film (2024.03.30.)
- <https://www.filmtekercs.hu/magazin/a-horror-lelektana> (2024.02.07.)
- https://epa.oszk.hu/03500/03508/00043/pdf/EPA03508_filmszem_2021_03.pdf (2024.03.11.)
- <https://nagyzsolt.eu/a-retteges-foka-a-horror-filmek-pszichologiaja> (2024.02.07.)
- <https://core.ac.uk/download/pdf/19904465.pdf> (Mitev Ariel – Horváth Dóra: A posztmodern marketing rózsaszirmjai) (2024.01.13.)
- <https://metropolis.org.hu/a-horror-paradoxona> Noel Carroll: A horror paradoxona, Metropolis Filmelméleti és Filmtörténeti Magazin, 2006/1. szám (2024.03.11.)
- http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_04_tel/02_mediaeroszak/05.html (Stachó László-Molnár Bálint: Médiaerőszak: tények és mítoszok, Médiakutató) (2024. 03.11.)

8. Ábrajegyzék

1. ábra: A kitöltők nemi eloszlása (saját szerkesztés).....	16
2. ábra: Életkor (saját szerkesztés)	16
3. ábra: Iskolai végzettség (saját szerkesztés)	17
4. ábra: Milyen típusú horrorfilmeket kedvel leginkább? (saját szerkesztés)	20
5. ábra: Ahogy visszatekint, életkora előrehaladtával változott az ízlése a horrorfilmek témáját illetően? (saját szerkesztés)	21
6. ábra: Életkoruk előrehaladtával emiatt változott az ízlésük (saját szerkesztés).....	22
7. ábra: Miért néz Ön horrorfilmeket? (saját szerkesztés).....	23
8. ábra: Ön szerint mások miért néznek horrorfilmeket? (saját szerkesztés)	24
9. ábra: Milyen érzései vannak, miközben horrorfilmet néz? Mit vesz észre magán? (saját szerkesztés).....	25
10. ábra: Miután megnézett egy horrorfilmet, hogy érzi magát, mit érez? (saját szerkesztés)	27
11. ábra: Mit gondol, milyen típusú ember, aki rajong a horrorért? (saját szerkesztés).....	28
12. ábra: Ön milyennek látja saját magát? (saját szerkesztés)	29
13. ábra: Ön szerint a horrorfilm nézése segíthet-e egy-egy trauma feldolgozásában? (saját szerkesztés).....	30

9. Mellékletek

9.1 Kérdőív

1. Neme:

- nő
- férfi

2. Életkora:

- 20 év alatti
- 20-30 év közötti
- 30-40 év közötti
- 40-50 év közötti
- 50 év feletti

3. Végzettsége:

- általános iskolai
- középfokú
- felsőfokú

4. Milyen típusú horrorfilmeket kedvel leginkább? Több válasz lehetséges.

- Kísértetfilmek
- Állatokkal kapcsolatos horrorfilmek
- Igaz történeten alapuló horrorfilm
- Pszicho-horror
- „Véres-kaszabolós” horrorfilm
- Kitalált lényekről, szörnyekről szóló horrorfilm

5. Ahogy visszatekint, változott az ízlése a horrorfilmek témáját illetően?

- Nem, korábban is az ilyen típusú filmeket szerettem
- Igen, régebben másra voltam nyitott

6. Amennyiben igennel válaszolt az előző kérdésre, mit gondol, minek a következtében változott az ízlése?

- Érettebb lettem, ezzel változott az ízlésem
- Negatív esemény, trauma (pl.: szakítás, haláleset stb.) történt az életemben

- Pozitív esemény hatására (pl.: gyermekem született, megnősültem, új fordulatot vett az életem stb.)
- Egyéb:

7. Miért néz Ön horrorfilmeket?

- Csupán szabadidőtöltés céljából nézem, nem kedvelem jobban a horrort másik műfajnál.
- Abszolút horrorfilm rajongó vagyok, ez a kedvenc műfajom.
- Szeretem a horror okozta izgalmat.
- Segít a bennem lévő elfojtott szorongás, frusztráció feloldásában.
- Egyéb:

8. Ön szerint mások miért néznek horrorfilmeket?

- Csupán szabadidőtöltés céljából nézik, nem kedvelik jobban a horrort másik műfajnál.
- Abszolút horrorfilm rajongók, ez a kedvenc műfajuk.
- Szeretik a horror okozta izgalmat.
- Képzeletben kiélhetik az elfojtott vágyaikat.
- Egyéb:

9. Milyen érzései vannak, miközben filmet néz? Mit vesz észre magán? Több válasz lehetséges.

- Izgulok.
- Félek.
- Ideges vagyok, izzad a tenyerem.
- Szorongok.
- Dühös vagyok, agresszív leszek.
- Alig várom, hogy vége legyen. De azért végig nézem.
- Semmilyen feszültséget nem kelt bennem. Egyszerűen szeretem.
- Megkönnyebülést érzek a bennem lévő elfojtott szorongás felszínre kerülésével.
- Céltudatosan keresem az aha-élményt, igyekszem megismerni az emberben megbúvó tudattalan folyamatokat (Aha-élmény jelentése: hirtelen felismerés. Az a pillanat, amikor a megtalálom a megoldáshoz vezető utat. Amikor „összeáll a kép”.)
- Egyéb:

10. Miután megnézett egy horrorfilmet, hogy érzi magát, mit érez?

- Felszabadultság érzésem van. Megkönnyebbülök. Levezetem a feszültséget.
- Felzaklatott, sokáig a hatása alatt vagyok.
- Büszke vagyok magamra, hogy végig tudtam nézni.
- Annyira izgatott vagyok, hogy már azon gondolkozom, melyik lesz a következő, amit megnézek.
- Semmi különöset nem érzek.
- Folyamatosan a film cselekménye, mondanivalója jár a fejemben. Igyekszem építkezni a történetből.
- Egyéb:

11. Mit gondol, milyen típusú ember, aki rajong a horrorért? Egy választ jelöljön!

- Szorongó, depresszív, lelki betegségre hajlamos.
- Erőszakos vagy agresszív.
- Kalandkereső, kalandvágyó személyiség.
- Higgadt, nyugodt természetű, ezzel visz izgalmat az életébe.
- Az emberi lélek rejtelseit kutatni vágyó.

12. Ön milyennek látja saját magát? Egy választ jelöljön meg!

- Szorongó, depresszív, lelki betegségre hajlamos.
- Erőszakos vagy agresszív
- Kalandkereső, kalandvágyó személyiség
- Higgadt, nyugodt természetű, ezzel visz izgalmat az életébe
- Az emberi lélek rejtelseit kutatni vágyó

13. Ön szerint a horrorfilm nézése segíthet-e egy-egy trauma feldolgozásában (például gyász feldolgozása, stressz levezetése)?

- Igen, segíthet.
- Nem segít, semmilyen hatása nincs.
- Nem segít, sőt, ront a helyzeten.

14. Tapasztalt-e pozitív vagy negatív változást a hétköznapijaiban, napi rutin feladataiban egy-egy horrorfilm megnézése után? Fogalmazza meg 2-3 mondatban!

9.2 Interjú

Interjú Bergendy Péter filmrendezővel

Bergendy Péter, az első magyar horrorfilm, a Post Mortem rendezője, gyermekkora óta rajong a horrorfilmekért. Az egyetemen pszichológia szakon végzett, szakdolgozatát a horrorfilmnézők személyiségéről írta.

- **Péter, ha csak egy mondatban kellene összefoglalnod, mire jutottál a szakdolgozatodban, mit mondanál?**
- Arra jutottam, amit a mai napig is így gondolok, hogy elsősorban kamaszok néznek horrtort. Akik keresik magukat, olyan életszakaszban vannak. Az ördögűző számomra etalon e tekintetben, hiszen abszolút serdülőkori problémákat boncolgat. Ez más horrorfilmeknek is példaértékű lehet. A másik kedvencem az Alien című film, mely az anya-gyerek kapcsolatra helyezi a hangsúlyt. A horrorfilmeknek is lehet tanító jellege, le lehet belőle vonni következtetéseket, elgondolkodtat. Egy jó horrorban mindig több van, mint pusztán borzalom és szörnyűség.
- **Mit gondolsz, miért nézünk horrtort?**
- Egyfajta kalandkeresés, azt gondolom. Bebizonyított tény, hogy ilyenkor pozitív kémiai folyamatok zajlanak bennünk, endorfin hormon szabadul fel, mely a „jó érzetünkért” felelős. Traumatikus élményeket is újraélhetünk filmezés közben, ez pedig segít feloldani esetleges régebbi problémákat. Ne felejtsük el megemlíteni a halál feldolgozásának lehetőségét. Egyfajta terápiás jellege is lehet. Halál művészetének is nevezhetjük. Halálfélelem feldolgozását segítheti.
- **Mesélj a kedvenc horrorfilmjeidről, kérlek!**
- Az ördögűző „alap” film számomra. Valamint filmtörténeti szempontból is mérföldkőnek tartom. A slasher filmek közül Halloween korszakalkotó. Amikor is a félelmet egy ismeretlen alak szolgáltatja a nézőnek. Az Evil Dead szintén etalon számomra, pedig ez még 1980-ban készült, nem mai film.
- **Milyen típusú horrorfilmeket szeretsz leginkább?**
- Fő szempont, hogy legyen valami természetfeletti benne. Szerintem ez a jó horror egyik jellemzője.
- **A „véres-kaszabolós” filmeket szereted? Például a Fűrész?**
- Egyáltalán nem.

- **A Körről mi a véleményed?**
- A Kör első része nagyon jó film. Igényes. Abban is van jócskán természetfeletti. Az 1970-es évek második a felében lett divat az állatos horrorfilm. A Cápa nagy kedvencem. Spielberg a film készítése idején 24 éves volt, meg kell mondjam, rendhagyót alkotott. És el ne felejtsem Stephen King Ragyogás című zseniális horrorregényt. Egyrészt nagyon jónak tartom a sztorija miatt, másrészt viszont borzalmas csalódás a vége, hiszen nem úgy végződik, mint a könyvben. Ezáltal nagy csalódás is.

Az én környezetemben senki sincs, aki kedvelné a horrorfilmeket. Ez rossz, mert senkivel sem tudok beszélgetni erről. Pedig szeretnék. Magam keresgélem az új filmeket, találgatom melyik lehet jó és melyik nem? A te környezetekben van horrorfilm rajongó? Tudsz valakivel eszmecserét folytatni erről?

- Nincs sajnós. Ez egy olyan műfaj amúgy, amit kedvel az emberek bizonyos része. Van egy megbízható közönsége, úgy mondanám. Kiderül a mozik kínálatából, hogy igazából 3 féle filmet néznek szívesen: a horror, a rajzfilm és a Marvel-filmek. Úgy vélem, a halállal való megismerkedés és a traumák megélése egy „szórakoztató” műfaj. Amikor az emberben felszabadul a feszültség, az szórakoztató is egyben, jókat lehet nevetni egy-egy horrorfilmen.
- **Milyen gyakran nézel horrorfilmeket?**
- Gyakran. A moziban mindegyiket megnézem. Az amerikaiakat mindenképpen.
- **Mesélj kérlek a Post Mortemről! Tegnap újra néztem, hogy friss legyen az élmény. 2 órás film, ám pillanatoknak tűnt, amíg megnéztem.**
- Azzal kezdeném, hogy egyetemista koromban nagy harcosa voltam a horror műfajnak. Támogatást azonban sehonnan sem kaptam. Próbáltam kiállni a műfajért. Akkor nem jött össze. Miután siker volt a Trezor és A vizsga című filmem is, akkor gondolkodtam el azon komolyabban, hogy csak kellene csinálni egy horrorfilmet. Nagyon büszkék vagyunk a Post Mortemre, 29 díjat kapott nemzetközi szinten, 140 ország vásárolta meg a jogokat, hogy játszassák a mozikban. 11 nyelvre szinkronizálták.
- **Mi a fontosabb? A nemzetközi siker vagy az itthoni? Ha lehet ezt rangsorolni egyáltalán...**
- Itthon nagy elvárások voltak az első magyar horrorfilm vonatkozásában. Az, hogy megmozdul egy asztal, az a horror. A magyar nézőnek ez úgy tűnik, hogy kevés. Pedig óriási munka volt, hogy ez megszülethetett. 6 évig tartott az előkészület. 2012-ben írtuk a sztorit, majd a forgatókönyvet. 2020. nyarára lett kész az egész. Belehelyeztük egy traumatikus korszakba, a trianon utáni időszakba, a spanyolnátha korszakába. A magyar falu hangulatot is tudatosan megidéztük. Itthon mégsem durrant nagyot a mozikban. A filmbeli szellemalakok az igazi fotókon megjelenő szellem alakokra hasonlítanak direkt. A visszajelzések alapján ez sem jött be a magyar nézőknek. Pedig mi csak az eredetit próbáltuk megidézni. A suspense technikával (lassú lejátszás) sem tud a magyar néző mit kezdeni, ezt tapasztalom. Pedig ez is alapja a horrornak.

Egy magyar film elkészítéséhez nagyjából 7 év kell. Külföldön ennyi idő alatt több részt forgatnak le egy-egy filmből. Magyarországon csupán amatőr filmes kezdeményezések voltak horror témában, de minden szempontból a Post Mortem az első. Ravennában a történelmi bemutatás miatt kaptam díjat, amit itthon szintén nem értékelt a közönség.

- **Péter, ha jól olvastam, körülbelül mindenhol játszották a mozik a Post Mortemet.**
- Kínában például nem, mert ott az állam tiltja a kísértetfilmek játszását.
- **Hogy látod, miben változnak a horrorfilmek?**
- Sajnos ezen a területen is egyre gyorsul a tempó, sietnek a filmekben is mindennel. Ott sincs idő semmire. Mert minden gyorsan történik. Kihal a suspense technika. Szerintem a művész horrorfilmek nem tesznek jót a műfajnak, ezekben órákon keresztül nem történik semmi. Ami számomra értelmezhetetlen.
- **Olvastam, hogy díjat nyertél a „A film, aminek leginkább látni akarjuk a folytatását.” Ezek szerint reménykedhettek...?**
- Neked elárulom, hogy a Ghost című film producere keresett meg, elmondta, hogy rajong a Post Mortemért és csináljuk meg együtt a második részt...
- **Akkor várom a második részt! Köszönöm szépen a beszélgetést, Péter!**

